

2022 (2023-2024) – Nr. 2
ingediend op 11 maart 2024 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor de evaluatie
van de aanpak van seksueel misbruik in de Kerk
en in andere gezagsrelaties in het algemeen
en van de rol van instellingen en voorzieningen
op het terrein van jeugd, welzijn en onderwijs in het bijzonder
uitgebracht door Ann De Martelaer, Jean-Jacques De Gucht
en Freya Saeys

over de erkenning en noden van slachtoffers

Samenstelling van de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de aanpak van seksueel misbruik in de Kerk en in andere gezagsrelaties in het algemeen en van de rol van instellingen en voorzieningen op het terrein van jeugd, welzijn en onderwijs in het bijzonder:

Voorzitter: Hannelore Goeman.

Vaste leden:

Kathleen Krekels, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Filip Brusselmans, Jan Laeremans, Suzy Wouters;
Katrien Partyka, Katrien Schryvers;
Jean-Jacques De Gucht, Freya Saeys;
Ann De Martelaer, Celia Groothedde;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Maaïke De Vreese, Tine van der Vloet, Manuela Van Werde;
Immanuel De Reuse, Kristof Slagmulder, Klaas Sloomans;
Maaïke De Rudder, Peter Van Rompuy;
Willem-Frederik Schiltz, Maurits Vande Reyde;
Johan Danen, Jeremie Vaneckhout;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese;
Siham El Kaouakibi.

INHOUD

I. Vooraf	4
II. Inleidende toelichting	5
III. Bespreking	17

Bijlagen: zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 18 oktober 2023 ging het Vlaams Parlement over tot de oprichting van de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de aanpak van seksueel misbruik in de kerk en in andere gezagsrelaties in het algemeen en van de rol van instellingen en voorzieningen op het terrein van jeugd, welzijn en onderwijs in het bijzonder.

De opdracht van de bijzondere commissie liep tot eind maart 2024. In deze periode werd een reeks hoorzittingen gehouden.

Hierna volgt het verslag van de hoorzitting van de bijzondere commissie van 17 november 2023 met de werkgroep Mensenrechten in de Kerk, met:

- Rik Devillé, afgevaardigde werkgroep Mensenrechten in de Kerk;
- Marc Dewit, afgevaardigde werkgroep Mensenrechten in de Kerk.

Dit verslag is een geredigeerd woordelijk verslag dat aan de sprekers ter goedkeuring werd voorgelegd. Opmerkingen, rechtzettingen of aanvullingen zijn als voetnoot vermeld.

De bijlagen zijn terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be) van dit document op www.vlaamsparlement.be. Bijlage 1 bevat voorstellen van overlevers. Bijlage 2 geeft een overzicht van de meldingen.

I. Vooraf

De voorzitter: Welkom in de namiddagsessie van onze bijzondere commissie voor de evaluatie van de aanpak van seksueel misbruik in de Kerk en andere gezagsrelaties. Na de verschrikkelijke verhalen in 'Godvergeten' wil deze bijzondere commissie luid en duidelijk het signaal geven dat wij slachtoffers van seksueel misbruik in de Kerk en in het algemeen willen zien en willen horen. Slachtoffers staan echt centraal in de werkzaamheden van deze commissie opdat we hun leed kunnen erkennen en om ervoor te kunnen zorgen dat wat de mensen uit Godvergeten is overkomen, samen met alle slachtoffers van seksueel misbruik binnen de Kerk en daarbuiten, vandaag nooit meer kan gebeuren.

We vinden het heel belangrijk om de stem van slachtoffers een plaats te geven in de werkzaamheden van de commissie. Iedereen is het er daarbij over eens dat de heer Devillé al jaren een spreekbuis is voor veel mensen die onnoemelijk leed is aangedaan in verschillende instellingen van de Kerk en dat hij, samen met zijn organisatie Mensenrechten in de Kerk, altijd heeft gestreden voor al die mensen van wie het leed jarenlang is miskend en zelfs systematisch en bewust is ontkend. Wij zijn dus bijzonder dankbaar dat de heren Devillé en Dewit op onze uitnodiging zijn ingegaan.

Ik herinner er nog kort aan dat we op voorhand aan beide heren een reeks vragen hebben bezorgd als leidraad voor hun eerste uiteenzetting. Ik herhaal graag nog even die vragen:

- 1° De bijzondere commissie vindt het belangrijk om de stem van slachtoffers centraal te stellen tijdens haar werkzaamheden. Op welke manier kan de commissie dat het best doen?
- 2° In welke mate is het leed van slachtoffers voldoende of onvoldoende erkend?
- 3° In welke mate slaagt de Commissie Erkenning & Bemiddeling in haar opdracht?
- 4° Zijn de beleidsaanbevelingen uit het rapport 'Ondubbelzinnig kiezen voor erkenning. Historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen' afdoende of zijn er nieuwe bijkomende aanbevelingen nodig?

Voor we beginnen, collega's, wil ik ook voor deze sessie vragen wie de verslaggevers zullen zijn of zullen we met vaste verslaggevers werken en mag ik ervan uitgaan dat dat dezelfde zijn? Ik geef dan al graag het mandaat aan mevrouw

De Martelaer, maar de heer De Gucht is er niet, dus ik heb toch nog een andere verslaggever nodig. Dan zal mevrouw Saeys die taak op zich nemen. Dank u wel daarvoor.

Beste sprekers, ik geef heel graag aan jullie het woord.

II. Inleidende toelichting

Marc Dewit: Ik ga beginnen met de vierde vraag, want ik denk dat ik daarmee ook een aantal andere vragen ga beantwoorden. Het gaat over de aanbevelingen van het expertenpanel onder leiding van professor Adriaenssens in 2013. Dat is ongeveer tien jaar geleden. De vraag is nu in hoeverre die aanbevelingen voldoende zijn en of er nog bij moeten komen.

Ik denk dat een reeks als Godvergeten, die zeer goed gemaakt is, veel heeft losgemaakt over dingen die allang geweten waren, zeker door diegenen die erbij betrokken waren: de daders, de Kerk, de inrichtingen, het gerecht, iedereen die er iets mee te maken had maar er niets mee gedaan heeft. Dat zo'n reeks er nu toe geleid heeft dat commissies zoals deze hier opgericht zijn, maar er tot daarvoor dus niets gebeurd is, maakt het voor mij duidelijk dat die aanbevelingen niet voldoende waren of in ieder geval niet zijn uitgevoerd zoals ze hadden moeten zijn uitgevoerd. Want anders zaten wij hier nu niet.

Het is ook spijtig, vind ik, dat alles nu moet passeren via een oude man van 80 jaar, die allang gepensioneerd zou moeten zijn. Dat bewijst volgens mij ook dat de andere kanalen die in de aanbevelingen van dat rapport van het panel staan, niet of onvoldoende werken.

Het eerste wat het expertenpanel aanbeveelt zijn publieke excuses op een publieke plaats. In 2014 heeft de toenmalige voorzitter van het Vlaams Parlement, de heer Jan Peumans, publiekelijk zijn excuses aangeboden, en de brief die de excuses formuleert, kreeg een zichtbare plaats in het Vlaams Parlement. Dat is dus, denk ik, niet ver van hier. Maar in hoeverre is zoiets publiek? Wat heeft de burger daaraan? Wat hebben de slachtoffers daaraan? Wat hebben wij daaraan? Je kunt die brief ook online lezen, en het is goed dat die excuses gegeven zijn, maar het zegt niet veel.

Men vraagt ons adviezen. Wij denken dat de burgemeester van Mechelen, tot voor kort minister in de Vlaamse Regering, misschien de aangewezen persoon is om het plein of de markt of de straat van de residentie van de aartsbisschop, het hoofdkwartier dus van de Kerk, om te dopen van Wollemarkt naar Eva De Moorplein of Eva De Moorstraat. Waarom Eva De Moor? Rik zal beter kunnen uitleggen wie Eva De Moor is en wat zij betekent heeft, en waarom dat een veel grotere erkenning zou zijn van de slachtoffers dan een brief die hierbinnen in de gesloten publieke ruimte van het parlement hangt, waar niemand van de maatschappij zomaar naar kan komen kijken.

Rik Devillé: Goedemiddag, allemaal. Indien de naam Eva De Moor u niets zegt, wil ik daar nog even iets over zeggen. In de reeks Godvergeten zie je in aflevering 4 op het einde Eva De Moor. Ze zit, denk ik, in het advocatenkantoor van meester Van Steenbrugge, waar ze naartoe is gekomen vanuit Normandië, waar ze woonde, op 500 kilometer van hier. Het was niet de eerste keer dat ze naar Vlaanderen kwam, ten eerste omdat ze nog van Vlaanderen hield, omdat ze gewoon Vlaamse was. Maar ze kwam ook vanwege het misbruik toen ze kind was.

Op haar veertiende is ze door de parochiepriester seksueel aangevallen in haar eigen huis, waarop ze in paniek naar haar tante is gevlucht, die enkele straten verder woonde. Haar tante had ruzie met haar vader en dacht haar broer eens een goede peer te stoven door de politie te bellen. Want het zou wel zijn fout zijn. De politie kwam, iets wat voor feiten van seksueel misbruik in die tijd ongebruikelijk was. Het verhaal is in die zin uitzonderlijk, maar net daarom kan het ons vandaag nog iets leren. Want voor al die andere feiten is er nooit politie geweest.

Mag ik even overschakelen naar eergisteren? Er belde mij een man op, al wenend. Het is niet zo abnormaal dat iemand mij al wenend belt of niets zegt en bijna zwijgt. Hij zei dat hij zijn auto langs de weg had gezet. Ik was toen even in paniek en dacht aan weer een zelfmoord, maar nee, het was de eerste keer dat hij met iemand over het misbruik sprak. Ik dacht dat ik oud was, maar hij is 86 jaar, heeft een vrouw, kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen. En in heel die familie weet niemand iets. Hij, die nu 86 is en amper kan verwoorden wat het misbruik inhield vroeg of hij eens tot bij mij mag komen, maar een datum moet zoeken zodat ze thuis niet weten waar hij naartoe is. Dat komt veel vaker voor dan dat men het geluk had dat een boze tante de politie belde. Dan was het ten minste niet ongekend geweest. Maar bij Eva was het dus wel zo. Tot daar.

De avond van het misbruik was 5 december 1949, sinterklaasavond. Bij de man die mij eergisteren belde – ik schrok ervan – viel dat jaartal opnieuw: 1949. Maar dus, de politie kwam. Ze is sindsdien nooit meer thuis geweest, heeft haar vader en broers nooit meer gezien. Ze is naar een 'verbeteringshuis' gegaan, zoals men dat toen noemde. Ze is, zonder dat ze dat wist, voor de rechter moeten komen. Dat staat in die papieren. Zelf zegt ze dat ze nooit voor een rechter is gekomen. Ze heeft daar later nog voor geprocedeerd, om dat te bewijzen. Maar het heeft argwaan gewekt. Ze heeft tot ze meerderjarig was, vastgezet in verschillende tehuizen, waar ze nooit nog één les gekregen heeft. Het enige boekje waarop ze overleefde, was het boekje dat ze toevallig bijhad toen ze bij haar tante was en meegenomen had. Ze is tot ze volwassen werd haar naam kwijtgeraakt. Ze was nummer 911. Je mag in al die tehuizen – Antwerpen, Gent, Marseille, een tehuis in Nederland waarvan ik de naam kwijt ben, Brussel – gaan zoeken. Nergens zal je haar naam tegenkomen. Kom je 911 tegen, dan weet je dat het over haar gaat. Zij heeft al die jaren in haar jeugd nooit haar naam horen noemen.

Ik leerde haar pas kennen na de commissie-Halsberghe, waar ze toen naartoe was gegaan. Dan zitten we aan het eind van de jaren 90, rond 2000. Vanaf die tijd mocht ik haar dossier een beetje mee opvolgen. Ze heeft bij de commissie-Halsberghe erkenning gekregen, toen al. Ze heeft voor het afnemen van haar jeugd en eigenlijk, mag je zeggen, haar leven, toen toch 25.000 euro gekregen. Daarmee moest men het dan doen. Daarna is zij beginnen te zoeken waarom ze haar als kind in zo'n tehuis hadden geplaatst. Ze had toch niets misdaan? Maar nergens was er iets te vinden. Ook niet als we zochten via gerechtelijke weg. We kregen te horen dat ze nooit veroordeeld was, dat ze gewoon ter bescherming geplaatst was.

Uiteindelijk heeft ze via via in het Gentse – want daar had het proces plaatsgevonden – toch het proces ontdekt. En ze is weldegelijk veroordeeld. Dat staat daar letterlijk in. De dader, de priester uit een Gentse parochie, heeft drie maanden in voorhechtenis gezeten. De priester is eruit geraakt dankzij de toenmalige bisschop van Gent, Van Cauwelaert, die gewoon maar een briefje hoefde te schrijven naar de gevangenisdirecteur, een priester stuurde en zei dat de priester in kwestie de biecht moest worden afgenomen. Dat was een vrijgeleide.

Hier heb je dus al een eerste punt. Als je kerkelijke regels gaat toepassen in een democratische samenleving, dan kom je tot zulke situaties. In mijn ogen is dat dus al één punt: nooit op basis van een bisschoppelijk briefje op de knieën gaan zitten.

Ga maar eens door het leven als veroordeelde, omdat je als 14-jarige bent opgepakt. In het tehuis ondernam ze verschillende keren zelfmoordpogingen: kopspel-den ingeslikt, haar polsen overgesneden. De zware trauma's probeerde zij op die wijze op te lossen, weg van de wereld. Gelukkig heeft ze dan, eens ze vrij was, haar man leren kennen en is ze toch nog getrouwd. Ze heeft zelfs nog twee zwakke kinderen opgenomen, en zelf ook nog een zoon gekregen. Ze heeft in de mate van het mogelijke haar leven opgepakt. Ik noem dat 'zich herpakken'. Ik noem haar een heel sterke dame.

Toen ze het dossier vond waarin stond dat ze werkelijk veroordeeld was, is ze pas echt in gang geschoten. Ze zei dat ze niet als veroordeelde wilde doodgaan. We hebben daartoe zoveel stappen ondernomen. Dat staat ook in het boekje dat ik als eerbetoon voor haar geschreven heb en dat nu uit is: Eva, één uit de Godvergeten duizend. Daar waren we al mee bezig toen ze nog leefde, maar nog voor Godvergeten uitgezonden kon worden, is ze overleden. Ze is moeten doodgaan als veroordeelde. Dat is heel pijnlijk. We kunnen dat hier nu wel zeggen, maar in dit land gaan dus kinderen dood – ik noem al die volwassenen ook nog kinderen, want het is kindermisbruik waar ze hun hele leven mee zitten – als veroordeelde omdat een priester hen aangevallen heeft.

We zijn nog tot bij de minister van Justitie geweest. Ze is daarvoor persoonlijk vanuit Frankrijk afgekomen. De minister heeft nog geprobeerd om te zeggen dat het geen veroordeling was, maar toen het grondiger bekeken moest worden via mensen die hem assisteerden, moest hij toegeven dat het wel een veroordeling was, een echte veroordeling.

Ik zeg niet dat de kinderen van nu op deze wijze behandeld worden, maar zij behoren nog allemaal tot onze gemeenschap, waarin zij leven en rechten hebben. Dat is Eva dus niet gegund geweest. Daarom dat het zo belangrijk is dat een parlement daarover nadenkt en wetten maakt voor het welzijn van kinderen, niet alleen voor de kinderen, maar ook voor de oudjes van 90. Als wij het hebben over kindermisbruik, dan denken wij vooral aan kleine kinderen, maar kind blijf je heel je leven. Dat heb ik ervaren door de getuigenissen van al die oude mensen, nu weer naar aanleiding van Godvergeten. Hun kindertijd is hen afgenomen en dat heeft hen zo misvormd dat ze enorm veel inspanningen moeten doen om nog tot de gewone samenleving te behoren en dat velen onder hen daarmee niet naar buiten durven komen.

Tijdens de zaak-Vangheluwe kwamen er ook nieuwe feiten naar boven. Dat waren er weer zoveel bij. Jullie hebben de lijst gevraagd met de aantallen en zullen hem straks krijgen. Ik dacht dat het ergste toen gepasseerd was. Nu komen er na Godvergeten wéér naar boven. Is er in dit land dan nergens een plek waar die oude kinderen hun verhaal op een rechtvaardige, correcte wijze mogen en kunnen doen? Als wij nu aan een lijst zitten van om en bij de 1700 slachtoffers – met 1400 slachtoffers in de allerergste categorieën –, dan vind ik dat toch heel veel mensen. En dat is dan altijd nog maar het topje van de ijsberg. Om die reden wilde ik, een beetje te uitgebreid misschien, Eva schetsen.

Marc Dewit: Bart Somers, er is nog werk aan de winkel. Als u voor erkenning wilt gaan is dat misschien een tip. Dan is er ook nog de Guimardstraat, nog zo'n gekend begrip. Dat kan misschien de Eva De Moorstraat worden. Voor beide geldt dan als ze correspondentie voeren of hun adres moeten opgeven, ze telkens even Eva De Moor zullen herdenken.

Ik ga verder in op erkenning. In sommige basilieken of kerken staat een beeldje van onze werkgroep. De Kerk heeft dat ondertussen wel willen recupereren als zijnde iets wat zij gedaan hebben sinds Operatie Kelk om te tonen dat ze nu wel aan de slachtoffers denken, maar het is eigendom van en geplaatst door en op

initiatief van de slachtoffers zelf. Misschien is dat ook iets dat ergens op de een of andere manier kan worden toegepast. Er is momenteel één gemeente bezig met het plaatsen van een soort monument ter ere van de slachtoffers bij een hoofdkerk en ze zouden dan in de satellieten, in de deelgemeenten of parochies een plaat plaatsen die de slachtoffers herdenkt. Wij herdenken de slachtoffers of de gesneuvelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, en dat is zeer terecht, maar waarom doen we dan niet hetzelfde met de slachtoffers in de Kerk, op een kerkhof of op een gemeenteplein maar veel zichtbaarder dan in de brief die hier in het parlement hangt? Misschien kan de hogere overheid ook iets doen wat meer opvalt en meer betekenis heeft.

Wat ook in het rapport stond was de aanbeveling dat scholen waar misbruik heeft plaatsgevonden, dit zouden melden, misschien aan de schoolpoort of, nog gemakkelijker, op de website. Nu, zoveel jaren later, als je gaat kijken naar de website van het Sint-Barbaracollege, momenteel in het nieuws, vind je op die website alleen andere zaken. Ik vind niets over het misbruik, maar de geschiedenis van de jezuïeten staat er in het lang en het breed uitgelegd, net als het pedagogisch project. Op de website staan een hele boel punten opgelijst. Een van die punten is "perspectieven openen: God zoeken in alle dingen". Als je dan weet hoe ze God gezocht hebben in alle dingen, vind ik het wel spijtig dat ze er niet ergens bij vermelden wat er in het college gebeurd is.

Wij denken dan aan een logo of iets dergelijks zoals ook bestaat om pesten tegen te gaan. Waarom geen logo ontwerpen met de tekst 'Misbruikvrije School'? Dat kan bijvoorbeeld ook in jeugdbewegingen en sportbewegingen. We zouden willen dat die plaat (of logo) er pas komt nadat de school een hele of halve dag bewust gemaakt is over het thema zodat men weet waarom het logo er hangt. Misbruik is waarschijnlijk van alle tijden en zal nooit worden uitgeroeid maar het moet direct in de kiem gesmoord worden en dat kan alleen maar door bewustmaking van alle betrokkenen, zowel potentiële slachtoffers, potentiële daders, als ook verantwoordelijken die het tot nu toe eerder weggemoffeld of ontkend hebben, of, in het slechtste geval, de dader overgeplaatst hebben naar een andere omgeving, waar hij weer zijn gang kon gaan.

We weten uit onderzoek dat een dader tijdens zijn 'carrière' gemiddeld tussen de dertig en de vijftig slachtoffers maakt. Als er dus iemand komt melden of kenbaar maakt dat hij of zij iets heeft meegemaakt met zo'n persoon die in een groep, in een beweging, in een school, in een internaat constant met anderen in contact komt, dan zal de dader, als hij voelt dat het met de persoon die het gaan melden is, niet meer gaat, andere slachtoffers zoeken. Maar als dat niet geweten is of niet kenbaar gemaakt wordt, kan hij gewoon zijn gang gaan. Dat zijn dus zaken die absoluut moeten worden vermeden.

Een andere actie om de zaak ruchtbaarheid te geven is bijvoorbeeld de reeks God-vergeten op school tonen en bespreken. Want – het is hier daarnet nog gezegd in de wandelgangen – het komt veel harder, veel duidelijker over wanneer slachtoffers rechtstreeks voor de camera op een spontane en duidelijke manier hun verhaal vertellen. Waarom de reeks niet inzetten via voordrachten? Psychologen en psychiaters kunnen gaan spreken over het machtsmisbruik, over seksueel grensoverschrijdend gedrag. En dit op kosten op van de inrichtende macht zodat het gratis is voor de deelnemers.

Professor Adriaenssens wijst in zijn rapport ook op een meldpunt, voornamelijk 1712. Zij leveren ongetwijfeld heel goed werk maar zijn alleen overdag beschikbaar. 's Avonds gaat het nummer over naar Tele-Onthaal – er zijn ook nog verschillende andere meldpunten –, terwijl 1712 van zichzelf zegt dat het een hulplijn is, dat het eigenlijk geen meldpunt is en ook geen noodnummer. Dus, als iemand echt in nood is moet hij of zij eigenlijk naar 112 bellen. Een slachtoffer moet dat

wel weten. Hij of zij moet weten dat men 's avonds niet bij 1712 terecht kan, maar wel bij Tele-Onthaal. Er zijn ook de CLB's maar die botsten blijkbaar ook op problemen van onderbemanning van diensten. Je hebt de CAW's (CAW: centrum algemeen welzijnswerk) en het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling die echt hun best doen en heel goed werk leveren maar gewoon niet kunnen volgen. Als mensen zich dan melden, moeten ze heel lang wachten of ze worden gewoon teruggestuurd. Na heel veel omwegen komen ze dan terug bij het CLB of in de school zelf terecht, waar men dan zegt dat ze er niets kunnen aan doen en dat men nog maar even moet wachten. Dat zijn zaken die niet kunnen.

Vlaanderen heeft ook een Vlaams Mensenrechteninstituut, waar ook een meldpunt is, maar dat gaat dan ook alleen maar over zaken die met Vlaanderen te maken hebben of die onder de bevoegdheid van Vlaanderen vallen. Met de Kerk heb je dus het probleem dat de gebouwen onder Vlaamse bevoegdheid vallen maar dat de priester of pastoor zelf federale bevoegdheid is omdat hij onder Justitie valt. Als er iets gebeurt dat niet door de beugel kan, weet je niet of je bij het Vlaams Mensenrechteninstituut of bij het FIRM (Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens) terecht kunt. Het FIRM is ook geen echt meldpunt. Ik weet trouwens niet wie er al van het FIRM gehoord heeft – dat is dus het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens. Het is één warboel, onduidelijk en niemand neemt echt zijn verantwoordelijkheid.

Nu nog altijd vinden slachtoffers Rik. Waarom Rik? Ik denk dat daar twee redenen voor zijn. Ten eerste: Rik luistert, heeft er aandacht voor, leeft zich in en laat dat eigenlijk niet meer los. Hij volgt het op, doet wat er moet worden gedaan, gaat mee naar de politie, omdat veel van die mensen niet echt goed ter taal zijn of blokkeren op het moment dat ze voor iemand zitten die in zijn vraagstelling insinueert dat het eerder de schuld van het slachtoffer zelf is: "Ben jij wel zeker? Weet jij wie jij daar vernoemt? Weet jij wel wie dat is? Hoe durf je?" Dergelijke reacties krijgt het slachtoffer dan, terwijl je dat bij Rik nooit zult meemaken. De tweede reden is dat ze gewoon geen vertrouwen hebben in andere instanties en zeker niet in de Kerk. De Kerk gaat altijd aan de kant van de dader staan in de plaats van aan de kant van de slachtoffers, slachtoffers die dan nog gemaakt zijn door hun eigen mensen. Als ze voor hun eigen geloof en hun eigen morele waarden zouden opkomen zouden ze zonder verwijl moeten kiezen voor het slachtoffer, het slachtoffer dat één van hen is, en dat slachtoffer geworden is door een van hen. Maar neen, ze kiezen altijd de kant van de dader, ze kiezen voor hun naam en hun reputatie.

Maar het gaat nog een stap verder. Er wordt altijd gezegd dat die mensen allang dood zijn en de feiten verjaard zijn enzovoort. Maar, hoeveel van de daders van wie de feiten nog niet verjaard zijn en nog leven en die iets met de Kerk te maken hadden, zijn er ooit veroordeeld? Als je dat percentage vergelijkt met gelijkaardige daden in de rest van de maatschappij, is het ongelooflijk hoe weinig het er zijn. De mensen hebben dus gewoon geen vertrouwen in het gerecht, en eigenlijk is het nog erger: het is gewoon wantrouwen. Probeer slachtoffers maar eens te overtuigen dat ze moeten aangifte doen bij de politie. "Waartoe gaat dat leiden, wat gaan ze daar met mij doen?" Je kunt ze niet overtuigen om het te doen, en eigenlijk hebben ze nog gelijk ook als je ziet wat ervan komt. Het is bedroevend.

Heel die warboel van meldpunten, hulplijnen en noodnummers, ik noem maar op, zou, volgens ons, één geheel moeten worden. Vroeger was de huisdokter in zijn dorp 24 uur op 24 beschikbaar voor van alles en nog wat. Ik weet dat dat niet meer kan en dat dat nu verleden tijd is. Nu heb je dokterspraktijken waar dokters elkaar aflossen en elkaars dossiers opvolgen. Met 1712 is dat hetzelfde. Die mensen doen prachtig werk maar kunnen ook niet altijd beschikbaar zijn. Iemand heeft zijn verhaal verteld aan iemand die echt met aandacht geluisterd heeft, alles genoteerd heeft en ermee bezig is. Bij de volgende stap is het iemand anders, die

dan wel summier kan terugvinden over wat het gaat, maar eigenlijk moet het slachtoffer zijn verhaal nog eens opnieuw doen. Ik weet ook niet of daar een oplossing voor is of hoe dat werkt. Rik wordt door niemand afgelost, hij is er altijd. Als hij de telefoon nu niet kan opnemen, zal hij dat straks wel doen. Als er een mail binnenkomt, zal hij die morgen zeker wel beantwoorden, en hij laat dan niet meer los. Ik weet niet of het mogelijk is om zoiets te verwachten van 1712, maar eigenlijk zou dat moeten om Rik te ontlasten en om eindelijk vanuit de overheid of vanuit de maatschappij zulke zaken op een deftige manier op te volgen.

Als een slachtoffer zijn verhaal doet, moet hij gehoord worden, moet hij geloofd worden en moet er niet getwijfeld worden of wat hij zegt, wel waar is en in hoeverre het waar is. Men moeten er gewoon van uitgaan dat het waar is en dan kan achteraf nog worden bekeken hoe ernstig het was en hoeveel impact het gehad heeft. Hetzelfde geldt voor kinderen die iets komen vertellen. Hoeveel kinderen worden er pas geloofd als ze volwassen zijn? Dat zijn toch zaken die niet kunnen. Een kind heeft bijna altijd gelijk. Er zijn mensen die er zestig of zeventig jaar niet aan toegekomen zijn om het aan iemand te vertellen, niet aan hun familie, aan niemand, alleen op den duur aan Rik. Maar als ze dan een verklaring gaan afleggen, moeten ze hun verhaal opnieuw en opnieuw vertellen.

Een van die zaken is de Erkennings- en Bemiddelingscommissie. Als je op hun website gaat kijken, staan er twee voorwaarden op. De eerste is dat de feiten minstens tien jaar geleden gebeurd moeten zijn. Gaat dat dan over het begin of over het einde? Ik weet het niet. Wie daarop een beroep wil doen, moet daar rekening mee houden. De tweede voorwaarde is dat het in Vlaanderen gebeurd moet zijn of door een instelling die op de een of andere manier met Vlaanderen verbonden is. Ook daar weer moet je je afvragen of dat het geval is voor die school, internaat of die groepering. "We zaten op kamp in Wallonië, dat zal daar dus waarschijnlijk niet tellen, maar anderzijds hangt die jeugdbeweging wel af van Vlaanderen, dus misschien kan het toch wel?" Voor iemand die bij die problematiek betrokken is, is dat echt niet duidelijk, is het echt niet gemakkelijk om dat uit te vissen en uit te zoeken.

Wij zijn echt voor het aangeven van misbruik bij politie en parket, en wij moedigen dat aan. Maar het is heel moeilijk. Een argument dat dikwijls aangehaald wordt, is dat de feiten verjaard zijn. Aan wie is het om te bepalen of iets verjaard is? Alleen maar aan de rechter. Dus, doe maar, laat het pv opmaken, doe maar aangifte, de rechter zal wel oordelen. Vele daders zijn veelplegers en zijn er jaren mee bezig. Het kan zijn dat wat het slachtoffer nu aanbrengt van jaren geleden, gepleegd is door een dader die nog altijd bezig is en van wie er nog zaken binnenkomen die niet verjaard zijn, en dan is zijn zaak ook niet verjaard. Daar moet echt de nadruk op worden gelegd. Maar zoals ik al zei, is het echt moeilijk. Als je de beelden ziet van die dozen die bij Operatie Kelk door de vensters vlogen en die dan nadien, op zeer korte tijd, teruggevlogen zijn, leg dan maar eens uit aan die mensen dat ze naar het gerecht moeten gaan omdat het gerecht hen zal helpen.

In zijn aanbevelingen pleit professor Adriaenssens ook voor wetenschappelijk onderzoek naar de problematiek en de mechanismen die achter het misbruik schuilgaan. 1712 zou daarover statistieken of gegevens kunnen hebben. Er is ook 106 (Tele-Onthaal) die een deel van de gegevens heeft. En dan nog alle andere meldpunten. Ook Rik heeft een deel van de gegevens. Wetenschappelijk onderzoek schijnt dus heel belangrijk te zijn om die mechanismen te kunnen blootleggen, maar als je niet alle gegevens hebt, is dat moeilijk. Ik weet niet in hoeverre dat in de afgelopen tien jaar gebeurd is en wat er nog mee kan gebeuren.

Het tweede deel van de adviezen van het expertenpanel gaat over het actuele geweld. De meeste van de zaken die ik opgenoemd heb, zijn nog altijd geldig en zijn zelfs nog meer van toepassing op de huidige situatie, voor die zaken die niet verjaard

zijn, die nu pas naar boven komen, die nu pas gebeuren. Al die aanbevelingen gelden daar dus evenzeer voor. De professionals die bij die hulp betrokken zijn, zouden inderdaad goed gevormd moeten zijn. Dat moeten competente mensen zijn die weten waar ze mee bezig zijn en die daarvoor opleiding krijgen. Zorg daarnaast ook voor aangepaste infrastructuur en voldoende logistieke ondersteuning: zorg dat scholen, internaten en andere verenigingen goed uitgerust zijn en een plaats hebben en een persoon hebben met wie er op een veilige en rustige manier kan worden gesproken, zonder dat er andere mensen bij zijn of het horen.

Dit zou ook helpen: een aangepaste ruimte voor een persoonlijk gesprek, voldoende veilig en aangenaam zodat de slachtoffers geen schrik moeten hebben van het feit dat ze in een kantoor moeten komen waarbij, zoals dat in de Kerk de gewoonte is, de bisschop, of wie dan ook, op zijn troon zit met daartegenover zo'n heel klein driepikkeltje of stoeltje waar het slachtoffer moet gaan zitten. Hij moet dan omhoogkijken naar de bisschop en wordt direct overdonderd. Dat is niet bevorderlijk om vrij te gaan spreken of je mening te gaan geven.

Over de daders vind je dus weinig of niets. Ze moeten, wanneer ze feiten gepleegd hebben die strafbaar zijn, worden gestraft, maar ze mogen, na verloop van die tijd, niet zomaar opnieuw worden losgelaten, zeker niet op plaatsen waar ze kunnen hervallen, zelfs na therapie, want velen zijn recidivisten. Zij moeten van nabij worden opgevolgd. In vele verenigingen, jeugdbewegingen enzovoort wordt nu gevraagd naar getuigschrift van goed zedelijk gedrag, anders komen ze er niet in. Maar blijkbaar geldt dat niet voor de priesters en ...

Rik Devillé: Sinds de vorige commissie moet iedereen die in een parochie wil meewerken, alle leken, een getuigschrift van goed zedelijk gedrag voorleggen. Maar niet de pastoor, daar is niet aan gedacht.

Ik weet niet of ik nog veel moet toevoegen aan de toelichting van Marc. Wij zijn niet geschoold om deze dingen hier te komen zeggen, bij ons is het allemaal 'street art'. (*Gelach bij de commissieleden*)

Wij proberen de mensen die bij ons komen, een beetje bij te staan zodat ze opnieuw hun weg vinden in de samenleving. Ik denk dat Mark goed uitgelegd heeft hoe ingewikkeld dat is, hoe moeilijk het voor slachtoffers is. Bij ons gaat het dan over mensen die, in de meeste gevallen, toch al een zekere leeftijd hebben en die ook niet zo thuis zijn in heel dat web van meldpunten. Ten eerste ook omdat het voor henzelf niet bespreekbaar is, nooit geweest is, ze het nooit hebben mogen bespreken en nu het kan, zit het zo vast. Ze weten ook niet waar naartoe omdat ze ook niet openstaan voor dergelijke dingen. Een groot aantal mensen hebben nog niet naar Godvergeten durven kijken. Er zijn er anderen waarvan de omgeving het wel weet en die niet willen dat er thuis naar gekeken wordt. Dat is een werkpunt: hoe kunnen wij over die drempel heen en ervoor zorgen dat de slachtoffers ermee naar buiten komen?

Je zou daar direct dit punt kunnen aan toevoegen. Als ik op het voetpad loop en een dronken chauffeur rijdt mij aan, dan moeten er direct gegevens worden uitgewisseld. Als ik thuiskom, als ik nog thuis kan komen, of in het ziekenhuis lig ga ik direct zeggen wat er is gebeurd. Maar deze slachtoffers die door een dronken chauffeur – als je de symboliek begrijpt – van de levensweg gereden zijn als kind, hebben nooit over het accident durven vertellen. Bij een gewoon accident is het zo dat papieren worden uitgewisseld, dat er documenten worden getekend, dat een plan gemaakt wordt van waar het gebeurd is, dat neergeschreven wordt hoe het gebeurd is, dat verzekeringen optreden en met elkaar in discussie gaan.

Wie staat er alleen voor, heeft geen enkel document, geen enkele tegenstander als het over kindermisbruik gaat? Dat is dat kind, dat ondertussen al oud geworden

is. Ook vandaag nog is dat het geval als er kinderen misbruikt worden. Ik denk aan een concreet verhaal, dat recent is binnengekomen, binnen diezelfde religieuze orde waar het in de media zo fel over ging. In een afdeling voor personen met een handicap is een kind op zijn zesde lichamelijk zo verknoeid aan zijn geslachtsdelen, dat de moeder er direct mee naar de dokter moet. Maar, niemand heeft het blijkbaar gedaan. Het kind kan er niet over praten, dus de dokter verzorgt het, maakt het medisch document op van wat er gebeurd is en dat is het. Men kan niet te weten komen wat er in die school gebeurd is. Niemand doet er ook een onderzoek naar, er wordt geen politie bij gehaald. Ondertussen is het kind 22 jaar en zoals je in de reeks hebt kunnen zien of in de zaak van Lisa bijvoorbeeld, gaat het over kinderen die eigenlijk mentaal nooit volwassen kunnen worden.

Maar in de tussentijd is er dus niks gebeurd. Ik heb aan de moeder gezegd dat het stilaan tijd wordt dat er verandering in komt. De verjaringstermijnen zijn veranderd, dus het kan nog. Moet die mevrouw nu nog zelf beginnen aan dat dossier? Door wat dat kind heeft meegemaakt, is haar eigen leven ook verwoest. Nadat haar man overleden was en zij een andere relatie wilde aangaan, kon dat kind nooit meer verdragen dat er een man in huis was. Het blokkeert, verstijft, slaat zijn slaapkamer kapot en vertoont onmogelijk gedrag, maar kan niet uiten wat er aan de hand is. Die mevrouw heeft dus haar eigen leven moeten opgeven om haar kind 'kind' te laten zijn en zijn leven te leven. Wie moet daarvoor opdraaien? Zij. Er zijn geen documenten om in te vullen, om te tekenen en om mee naar de verzekering te gaan waarna de verzekering betaalt of de verzekering u bijstaat met juridische bijstand om de dader of de school aan te klagen. Zulke documenten bestaan niet, en dus hebben mensen die als kind misbruikt zijn, ook geen recht op een soort verzekering en moeten scholen, instellingen, kerken en instituten geen verzekeringen aangaan in naam van de dader wanneer die niet meer te traceren is.

In een verstandige samenleving zou het mogelijk moeten zijn dat elke familie, elke instelling verzekerd is tegen kindermisbruik zodat advocaten er werk van kunnen maken dat die families niet ten onder gaan. Want als jij geen verzekering zou hebben voor je auto, en je rijdt total loss, wat zou de samenleving daarvan zeggen? Daar hebben wij verzekeringen voor, maar voor de meest essentiële dingen niet.

Een moeilijk punt is familiaal geweld, misbruik binnen het gezin. Hoe moet je het oplossen als een vader of een moeder het misbruik pleegt? Dat is juridisch misschien moeilijker maar misschien kunnen anderen daar eens over nadenken. Daar vinden we hier geen oplossing voor. Ik denk dat als je kind aangerand is in een instelling, in een school, in een kerk, in een jeugdbeweging, in een sportclub enzovoort, die vereniging of instelling verzekerd zou moeten zijn en juridische bijstand zou moeten garanderen in welke richting ook. Men zou ervoor moeten zorgen dat het kind op alle mogelijke manieren wordt bijgestaan, niet alleen met juridische bijstand maar later ook met psychologische bijstand, en als het over misbruik gaat, moeten verzekeringsmaatschappijen er rekening mee houden dat het vaak over levenslange psychologische bijstand gaat.

Heel veel mensen die misbruikt zijn, gedragen zich alsof ze het wel aankunnen, maar dat is een krachttoer om de samenleving toch nog een redelijk beeld van hen te geven. Achter de coulissen, in het dagelijkse leven, weet je dat deze mensen het heel moeilijk hebben om gewoon met hun kinderen of kleinkinderen op zo'n wijze om te gaan dat ze zich niet altijd afvragen of ze niets verkeerd doen, of ze niet mis zijn en of ze het niet gaan overdragen.

Ik denk dat we het kindermisbruik niet gaan uitwissen. De laatste decennia komen daar dossiers bij die wij bij de oudere generatie natuurlijk niet zijn tegengekomen. Dat is het internetgebeuren, dus het misbruik via het internet enzovoort. Ik ben niet zo thuis in al die dingen, maar u begrijpt wat ik bedoel. Ook dat moet in onze wetgeving komen, zodat men zich kan verdedigen als slachtoffer. Dit is een heel

actueel punt dat ik haal uit recente ervaringen. Ik denk dat we dat misschien toch een keer ter sprake moeten brengen en een groep juristen of verzekeraars moeten laten nadenken over de mogelijkheid om mensen dat in hun familiale polis aan te bieden. Ik ken ook families die echt hun familiale polis aanspreken als hun kind misbruikt is, en dan zegt de verzekeraar op een bepaald moment, wanneer de zaak lang duurt, dat hun plafond bereikt is. Ineens is er een plafond. Wat zijn die plafonds? Mag dat? Kan een verzekeraar dat zeggen of moet je dan weer een advocaat nemen om tegen je verzekeraar in te gaan? Dat is een beetje zoals wanneer je huis in brand staat en men dan met een hele hoop juridische problemen afkomt. Nee, het kindermisbruik is dermate ingrijpend voor het kind – maar ook voor de ouders of de andere kinderen – dat het van belang is dat alles goed geregeld wordt, ook op juridisch vlak.

Instellingen zouden allemaal eens moeten nadenken over een viertal punten. We halen die uit onze ervaring maar ook uit literatuur, niet alleen binnenlandse literatuur. Ik heb het dan over herstel. Ik denk dat het in dit parlement vooral gaat over herstel, natuurlijk ook het voorkomen, maar vooral over wat moet volgen, eenmaal het gebeurd is.

Het eerste punt is veiligheid. Als een kind of een volwassene komt praten over wat hij of zij meegemaakt heeft, moet de persoon of zijn omgeving zich de vraag stellen of hij of zij zich veilig voelt. Dat veilig voelen heeft te maken met de persoon die hij of zij ontmoet. Zoals Marc al aangehaald heeft, is het iets moeilijker als je bij elk gesprek een andere persoon ziet want dan moet je weer die afweging maken of je die persoon wel kan vertrouwen en soms kan één detail al genoeg zijn om dicht te klappen.

In onze werking is het de afspraak dat als een slachtoffer komt aanbellen, mailt of contact opneemt, de persoon met wie hij of zij de eerste keer spreekt, de persoon blijft met wie hij of zij zal te maken hebben. Ik heb daar het nadeel dat velen specifiek tot bij mij komen. Maar, in onze werking wordt nooit een persoon doorgegeven aan een tweede persoon, ook niet intern. Als er iets moet worden doorgegeven, is dat alleen op aangeven van het slachtoffer via een ondertekend document waarmee hij de toelating geeft. Willen twee slachtoffers met elkaar praten, dan kan dat ook altijd – we raden het zelfs aan – maar we zullen het nooit doen als beiden dat niet eerst schriftelijk ondertekend hebben.

Wij doen dus alleen maar zaken op aangeven van het slachtoffer. Raadgeven hoort daar niet bij, dus het is luisteren, luisteren en luisteren. De persoon zelf zal de weg wel gaan die hij wil gaan. In het begin kan dat soms richting de dood zijn. Je moet geleidelijk aan proberen te bewerkstelligen dat die persoon zichzelf zoveel vragen blijft stellen dat er misschien toch een beetje licht is hier of daar, en zo iets uitstelt. Wij hopen dan dat van uitstel afstel komt. Wij leven in een samenleving waarvan wij de onderkant niet kennen, een onderkant die we zelf hebben aangericht door het misbruik te verzwijgen en te verdoezelen. Een veilige plek is dus één van de eerste zaken die nodig zijn om mensen te helpen.

Ik schrik nog altijd van Godvergeten. Ik ben nog ontroerd door Jean, die ik al zo lang niet meer had gezien, gewoon omdat ik zijn telefoonnummer kwijt was. Jean is Jean, hij leeft van de ene dag op de andere. Er zijn voor hem niet veel uitwijkmogelijkheden, niet veel mogelijkheden om anders te doen. Hij heeft al verschillende telefoonnummers gehad, een mail sturen is hopeloos want schrijven gaat niet. Wat is het verschil tussen 34 en 43? Begin het maar eens uit te leggen om een telefoonnummer uit te wisselen. Uiteindelijk heb ik hem toch, na al die jaren, teruggevonden om mee te doen aan Godvergeten. Ik had hem al even niet meer gezien dus de eerste keer dat ik Jean terugzag was ... (*ontroerd*) op die beelden toen hij vertelde hoe hij bij mij binnenkwam ... Ik schrok daarvan, en toen dacht ik dat dat het moest zijn, wat hij moet gevoeld hebben, dat hij hier zijn verhaal kwijt

kon. Dat is bij hem het begin geweest van hoe hij dit verhaal met veel moeite heeft kunnen opschrijven. Die onbeschrijflijke dingen zijn ook niet op te schrijven; een normaal mens zou daar geen opstel kunnen over maken of een podcast van maken, daar heb je geen woorden voor.

Soms en dit is niet bedoeld als kritiek hebben we als samenleving de neiging om wanneer er zaken fout gaan, er een instelling voor op te richten, bovenop alle bestaande instellingen. Neen, wij moeten net meer zorg besteden aan de mensen die deze instellingen bemannen en bevrouwen. Marc en ik hebben onlangs contact gehad met 1712, met een zaal vol fantastische mensen, een grote groep die een luisterend oor is voor mensen in de problemen. Koester die mensen, zorg goed voor die mensen zodat ze dat kunnen zijn, waardeer ze. Dat zijn schatten die je in de samenleving hebt. We durven hier soms wel kritisch zijn maar je moet ook onthouden dat er zoveel goede dingen zijn, zoveel goede mensen zijn, maar: onderbouw ze, steun ze zodat ze enthousiast blijven in hun werk, zodat ze zich bij een gesprek niet afvragen hoelang het nog gaat duren. Die veiligheid is onbetaalbaar. Veiligheid is toch wel belangrijk voor slachtoffers en komt trouwens de hele samenleving ten goede; dat weten we ook uit andere situaties. We moeten die veilige ruimtes wel creëren want je gaat dat ook niet doen in een armtierig lokaaltje. Dat moet, net zoals voor kinderen, voor een volwassene een aangename ruimte zijn.

Ten tweede moet er ruimte vrij worden gemaakt voor – en dat is meer een psychologisch element – herinnering. Natuurlijk gaat het voor deze mensen niet over aangename herinneringen maar ze moeten het zichzelf wel herinneren. Ik hoorde recent over een Franse jezuïet, Patrick Goujon, een professor bij het Centre Sèvres, en ik heb met hem contact opgenomen. Hij heeft heel veel geleerde boeken geschreven maar ook een boekje 'Prière de ne pas abuser'. Het boek is intussen naar het Nederlands vertaald, dat heb ik proberen gedaan te krijgen, en 'Misbruik kan niet' is de titel. Patrick Goujon is een groot professor, maar krijgt doorheen de jaren zware rugklachten. Er volgen tal van onderzoeken en bezoeken aan het ziekenhuis. Hij ondergaat psychologische onderzoeken, omdat de pijn ondraaglijk wordt en hij zijn werk bijna niet meer kan uitoefenen. Hij moet een bepaald moment erkennen dat hij als kind door een priester is misbruikt en moet dus door die tunnel. Hij gaat op zoek, vindt de dader, vindt medeslachtoffers, doet volgens de Franse wetgeving, die nu recent vernieuwd is, aangifte en er komt een proces. Hij wordt erkend en uiteindelijk weet hij waar zijn lichamelijke klachten vandaan komen. Hij is zo een sterke persoonlijkheid, heeft het zo lang kunnen verdringen – hij is onlangs nog benoemd in Oxford, hij geniet prestige tot en met – maar daarvoor moest hij die ervaring van dat misbruik als kind totaal kunnen wegmoffelen. Wel, net door de laatste jaren zoveel tijd aan die herinnering te besteden, is hij terug, kan hij weer beter professioneel presteren.

Ik vond dit een goed voorbeeld, omdat hier zowel de dader als het slachtoffer religieuzen zijn. De ene is de verdrukker, de andere de onderdrukte. Hoe is de onderdrukte eruit geraakt? Onder andere door bijstand van zijn omgeving, maar vooral door professionele hulp. Maar, die professionele hulp is voor het grootste deel te danken aan het zich kunnen herinneren. Als je je daarbij professioneel wil laten begeleiden, dan kruipt daar zeer veel tijd in. Daar komen dus ook kosten bij kijken die de meeste slachtoffers – waarmee wij te maken krijgen – niet kunnen betalen. Hoe kunnen eenvoudige mensen die slachtoffer zijn geworden, zich de zaken herinneren als eerste stap naar herstel, om van de pijn verlost te worden? Dat is een hele opgave.

Weet u hoeveel blinden en doven, slechthorenden en zwaar gehandicapte kinderen deel uitmaken van de groep misbruikte kinderen? Twee. Terwijl ik ervan overtuigd ben dat er veel misbruik heeft plaatsgevonden binnen deze groep. Een dader zoekt immers net plekken waar het slachtoffer zich in een zwakke positie bevindt. En wie

zit er in een erg zwakke positie binnen onze samenleving? De doven en blinden. Ik zou hier een oproep willen doen aan al die dove en blinde mensen, die niet kunnen beschrijven wat zij hebben meegemaakt, om het te zeggen. Wij geloven u 200 procent. U moet het doen. Dit kan statistisch niet. Dit is de echt vergeten groep die niet de kans krijgt om in onze samenleving geholpen te worden, zich zaken te herinneren – ze kunnen ze nog niet beschrijven, ze kunnen ze nog niet bespreken, ze kunnen de dader niet aanduiden – terwijl die dader net allerlei dingen onderneemt om ze te misbruiken. Waarom zijn, zoals u in onze statistieken ziet de cijfers zo groot bij de Broeders van Liefde? Niet vanwege de Broeders van Liefde zelf, maar misschien omdat hun instellingen een aantrekkingspool zijn omdat je daar met zwakke kinderen in contact komt. Moet je dan je pedagogische kwaliteiten niet net iets hoger maken dan in het gewone onderwijs? Niet dat ze het in onderwijs laag moet zijn.

Je moet je dingen kunnen herinneren, maar om je, op de eerste plaats, iets te kunnen herinneren, moet je een veilige plek vinden om die herinnering te kunnen uitspreken, en dat doe je alleen bij mensen die je vertrouwt. En deze mensen vertrouwen echt weinig mensen. Je ziet hoe de historische slachtoffers zo'n angst hebben om andere mensen te vertrouwen, waardoor sommigen dan ook weer in hetzelfde symptoom zouden kunnen vervallen: denken dat het geen zin meer heeft en de onderwereld maar in gaan. Die psychologische bijstand doet heel veel. Om mensen in zwakke situaties te helpen moet in scholen, zoals we gemerkt hebben en gezegd hebben, zo'n protocol van herkenning en veiligheid aanwezig zijn, en ook plekken waar mensen zich daarover moeten kunnen uitspreken. Hoeveel keren zouden directies of leerkrachten van al die zorginstellingen daar rekening mee moeten houden?

Dan maak ik de overgang naar het derde punt, dat herstel is. Ik geef een voorbeeld uit het gewone onderwijs. Een moeder zegt dat ze zich zorgen maakt over haar zoon, Bram, die naar de koksschool gaat. Dat is ver van huis en dus logeert hij ter plaatse. Op een bepaald moment zegt hij dat hij alle dagen naar huis wil komen slapen. Dat gaat niet, de ouders hebben voor hem ter plekke iets gehuurd. Ze zeggen dat hij daar moet blijven, waarop hij blijft zeggen dat hij naar huis wil komen slapen. De volgende maanden mag hij niet naar huis komen slapen want alles is betaald. Zijn punten zijn totaal niet volgens zijn capaciteiten. De moeder vraagt zich af wat er met haar zoon aan de hand zou kunnen zijn. Is er iets? Zijn het slechte vrienden? Zit hij aan de drugs? U moet weten dat er ongeveer 0,0 procent van de ouders denkt aan seksueel misbruik. Waarom denken we daar niet aan en denken we aan drugs? Waarom zijn we in onze samenleving niet attent op dit punt, waarom telt dat nergens mee? Over lachgas moeten direct regels komen omdat men ergens een paar flessen lachgas achter een struik gevonden heeft. We zullen seksueel misbruik nooit op dat lijstje zetten. Waarom gebruikt iemand dat? Waarom zit iemand aan de drugs? Wat is de oorzaak? We moeten één van de oorzaken, misbruik, op ons afvinklijstje zetten en zeggen aan de jongen of het meisje in kwestie dat ze, als ze zoiets meemaken, er thuis met hun ouders over kunnen praten, dat hun ouders erover willen praten.

Waarom zeg ik dat met zoveel nadruk? Omdat ik uit een wereld kom waar dat niet kon. Jullie maken dat misschien niet meer mee, sommigen misschien wel nog. Ook vandaag nog zijn er ouders die niet over dergelijke zaken kunnen praten of niet weten hoe daarover te praten. Doe eens een rondetafelgesprek in uw gezin rond seksueel misbruik en durf eens aan elkaar vragen hoe het in uw jeugd geweest is. Met uw kinderen erbij en uw grootmoeder ook. Dat is heel heilzaam, die dingen zouden we moeten promoten en dat gaat ons niet veel kosten. Die vertrouwelijke band waardoor het kind weet dat het niet scheef gaat worden bekeken maar warm onthaald gaat worden is belangrijk. Dan wil ik het hebben over herstellen;

herstellen is het moeilijkste. Ik heb een lijstje¹ laten uitdelen. Is dat ondertussen rondgegaan? Het is geen geweldig lijstje, maar waarom geef ik het toch maar mee? Dit is een lijst opgesteld door iemand van onze werking, Sam. Neem het zoals het is, het is de taal van een slachtoffer, van een gewone mens. Dit lijstje is natuurlijk opgesteld naar de Kerk toe. Het is geen wetenschappelijke literatuur, dit zijn heel concrete dingen. Ik hoop dat, tussen de grote woorden, ook de taal van het gewone slachtoffer kan worden gehoord.

Het laatste punt is het spreekrecht op alle niveaus. Hoe is het nog mogelijk? Ik heb daarstraks verteld over het 6-jarig kind waarvan de moeder nu op haar 22 jaar ontdekt dat de dokter 16 jaar geleden heeft vastgesteld dat ze aan haar vagina verwoest is, medisch verwoest. Die dokter heeft dat vastgesteld. Ik stel mij de vraag wat die dokter toen gedacht heeft. Heeft hij niet gezegd dat die mevrouw eens naar politie moest gaan? Neen, er is niks gebeurd. Zo veel jaren later heb ik aan die mevrouw gevraagd om aan de dokter het medisch verslag te vragen. We hebben verwoeste kinderen, dokters stellen dat vast en we verstoppen ons achter zwijgplicht en het is opgelost. Mocht ik het voor het zeggen hebben, zou ik pleiten voor spreekplicht. In de vorige parlementaire commissie zijn we gekomen tot spreekrecht, dus dokters kunnen nu al spreken zonder gestraft te worden. Vroeger was het zwijgplicht. Ik zou zeggen dat, als je zulke dingen tegenkomt en je het niet aan de politie zegt, en de ouders zeggen het niet, het moet worden gemeld. Misschien is het al zo? Ik weet het niet. *(Opmerkingen van Jean-Jacques De Gucht)*

Ja? Maar waarom gebeurt het dan niet? Is het omdat het een gehandicapt kind is dat ze denken dat men het kan laten passeren of zoiets? Ik pleit ervoor dat je dokters kan vervolgen als later blijkt dat ze het toen niet gemeld hebben. Dan moet je, volgens mij, met je medisch dossier kunnen bewijzen dat je dit gemeld hebt. Ik vind dat het feit dat iemand zich nog achter zijn zwijgrecht verschuilt, strafbaar zou moeten zijn. Ik vind het feit dat iemand op zijn knieën kan gaan zitten voor een priester, die dan zegt dat hij de biecht heeft afgenomen, zoals dat bij de oude dossiers ging, en dat daarmee de kous af is, strafbaar. Je kunt geen goddelijk recht invoeren in een burgerlijke samenleving die op een democratische wijze is samengesteld. Als ik vanwege één of andere god ga zeggen dat ik niet antwoord op vragen in verband met strafbare feiten, in welke samenleving zijn we dan terecht gekomen? Wij moeten dus dat kerkelijke jargon, dat we nog altijd in onze samenleving hebben, ontmantelen. Als de Kerk spreekt, staat het een beetje boven de samenleving. Neen, de Kerk heeft niet meer rechten dan jij of ik. Waarom zijn we daar de dag van vandaag nog over bezig? Ik snap het niet.

De juridische wereld zegt – en ik noem hier even de naam Rik Torfs, want dat is een autoriteit – dat het kerkelijk recht domineert. Ja, bij ons thuis stond in het reglement dat katten niet binnenkwamen. Voilà, dat betekent niets. Wij zouden dat naast ons moeten neerleggen. Waarom lopen wij met heel onze samenleving en onze camera achter twee bisschoppen die Vangheluwe willen onttroon, terwijl ze al op voorhand weten en zeggen dat in hun eigen kerkelijk recht alleen de paus dat kan? Terwijl in hetzelfde heilig kerkelijk recht staat dat elke bisschop zijn eigen priesters autonoom kan ontslaan en dat hij dus die duizend priesters, historische daders van seksueel misbruik, zo direct, met één telefoontje of één briefje aan de minister van Justitie, kan doen schrappen van de loonlijst. Dat kunnen ze direct vanop hun bureau doen, dat konden ze al tientallen jaren doen, en is vandaag nog niet gebeurd. Neen, die daders staan te pronken op de erelijst van de gepensioneerde priesters. Dat zijn lijsten die ze zelf gemaakt hebben met priesters van wie ze weten dat ze kinderen misbruikt hebben.

Als ik hen dat zou voorleggen en ze beginnen dan over het kerkelijke recht is het gesprek voor mij ten einde. Ze mogen dat zeggen maar in onze samenleving kan

¹ Bijlage 1: Voorstellen van overlevers werkgroep Mensenrechten in de Kerk.

het niet, zoals een leerkracht die veroordeeld is voor pedofiele feiten nooit meer voor een klas zal kunnen staan. Waarom kan een priester dat dan wel? Die kan door op een andere locatie gezet te worden of desnoods, omdat het vandaag zo doorzichtig is dan je niet meer van de ene naar de andere parochie of niet meer van het ene bisdom naar het andere kunt gaan, naar Afrika of Latijns-Amerika verplaatst worden. Denk maar aan het recent feit van pater Delft – ik mag zijn naam noemen omdat hij in de openbaarheid genoemd is. Pater Delft was een salesiaan die wat mispeuterd had in Gent, dan in Brussel; dat waren twee keer strafbare feiten. “Waar gaan we er dan mee naartoe binnen onze congregatie? De bisschop van Gent is een salesiaan, de bisschop in Centraal-Afrika is een salesiaan. We hebben het gevonden. We sturen hem naar de opvang voor vluchtelingen-kinderen in Centraal-Afrika.” Dan moet CNN daarnaartoe worden gestuurd om beelden te maken om hier, aan onze Belgische samenleving, duidelijk te maken wat we fout gedaan hebben door die Belg naar ginder te sturen.

We moeten, ook binnen het onderwijs, durven te zeggen dat het niet kan. In die tijd waren er ook wel leerkrachten uit die scholen die naar mij belden om te zeggen dat het niet meer kon. Ik zei dan dat ze dat bij de politie moesten aangeven, dat ze daar niet voor bij mij moesten zijn. Ze zeiden dat ze dat niet durfden omdat ze op die school werkten. Denk aan hoe die politieagent uit Gent in Godvergeten, die het dossier opmaakte rond Lisa, het meisje dat misbruikt werd door een broeder, vertelde dat Stockman hem zei: “U weet toch wel dat uw vrouw ook in het katholiek onderwijs lesgeeft?”. Zo ken ik nog verhalen van andere politiemensen die het dus zo beu zijn dat ze gewoon hun job opgeven. In mijn ervaring geven de beste politiemensen hun job op omdat ze gedegouteerd zijn. Wat is onze samenleving daarmee? Integendeel, we worden er nog armer door. Dat spreekrecht van iedereen moet dus zeer duidelijk zijn. Mocht het van mij afhangen, zou ik pleiten voor spreekplicht. Er is niets aan te doen. Je bent verplicht om, als je iets hoort als dokter, psycholoog, ouder, politieagent, broer of zus te spreken.

Er zijn zoveel mensen die mij nu een mailtje sturen om te vragen of ik niet kan zien wat er met hun familielid gebeurd is. “Onze papa heeft zelfmoord gepleegd op 74 jaar, we weten dat er iets gebeurd is, we hoorden dat aan hem maar hij wilde het niet zeggen.” Ze weten dat hij op een bepaald college heeft gezeten en vragen zich af of er iets gebeurd zou kunnen zijn. Die mensen weten dat er iets is maar er is nooit ruimte gecreëerd om vrij te kunnen spreken. Ik kan dat niet oplossen. Ik ben een beetje katholiek opgevoed. Paulus zou zeggen: “Spreek vrij en u zult vrijgesproken worden.”

Maar je moet dan wel vrij durven te spreken en daarvoor moeten we een cultuur ontwikkelen binnen onze samenleving. Ik kom hier niet de les spellen en zeg dit niet als een soort van vingerwijzing. Ik zeg dit vanuit het instituut waartoe ik behoor, het instituut dat op onze maatschappij zoveel impact heeft gehad dat het een cultuur van ‘niet spreken’, ‘zwijgen’ heeft opgelegd aan onze samenleving. Ik pleit ervoor dat jullie ruimtes creëren waar vrij gesproken kan worden. Dat is mijn laatste punt.

III. Bespreking

De voorzitter: Bedankt voor jullie heel oprechte en authentieke getuigenis. Het is net die taal van slachtoffers, die taal van gewone mensen, zoals u het daarnet zelf verwoordde, waarnaar wij met deze commissie willen luisteren. Jullie input is zeer waardevol, maar ik twijfel er niet aan dat de commissieleden ook nog een heel aantal vragen hebben voor jullie. Ik ga een eerste vragenronde openen. Mag ik wel vragen om geen lange statements te doen en echt heel concrete vragen te stellen aan onze twee sprekers?

Daarnaast heb ik nog een opmerking. We hebben in de vorige regeling der werkzaamheden besproken dat we aan de werkgroep Mensenrechten in de Kerk ook cijfers zouden opvragen over de dossiers die zij behandelen. Zoals afgesproken zijn die geanonimiseerd, hetgeen een goede zaak is. Die cijfers² zijn ondertussen aan de commissie bezorgd en we zullen die nu onmiddellijk rondsturen.

Dus, zoals gezegd, begin ik deze keer voor de vragenronde met Groen.

Jeremie Vaneeckhout: Dank u wel, voorzitter, mijnheer Dewit, mijnheer Devillé, bedankt. Ik denk dat wij voor een stuk gestart zijn met deze commissie vanuit de verontwaardiging over Godvergeten. Maar, eigenlijk heeft de documentaire zeer veel naar boven gebracht dat we collectief als samenleving al wisten of hoorden te weten. Het is erg dat we die reeks nog nodig hebben om opnieuw een schop onder de kont te krijgen.

Ik denk dat de grote boodschap die jullie hier vandaag brengen, is dat het perspectief van het slachtoffer, van de overlevers, nog altijd niet het uitgangspunt is van de samenleving en de beleidsmakers. Als ik de zeer concrete aanbeveling van de heer Dewit hoor over de uren waarop een hulplijn bereikbaar is en de doorverwijzingen die er op sommige plekken gebeuren, dan concludeer ik daaruit dat ons beleid niet zodanig is vormgegeven dat slachtoffers opgelucht hun verhaal kunnen doen. Het beleid en veel plekken en kamers in het beleid zijn niet de veilige plek waar mensen thuiskomen en zeggen: "Hier heb ik nu de veiligheid om een verhaal te kunnen brengen."

De heer Dewit heeft het nobele pleidooi gehouden om u eindelijk wat rustige jaren toe te gunnen. Het kan niet zijn dat ook vandaag nog altijd zoveel mensen de zoektocht naar Rik Devillé nodig hebben om die plek te vinden.

Ik denk ook dat we hier vandaag zitten om te leren over wat er binnen de Kerk is gebeurd maar ook om een brede cultuuromslag teweeg te brengen in onze samenleving. De Kerk is immers maar één van de plekken waar dit soort verschrikkelijke daden zijn gepleegd op kinderen. Er is een zeer sterke aandacht in jullie boodschap voor plekken waar kinderen kwetsbaar zijn. Jullie hebben bijvoorbeeld verwezen naar kinderen en jongeren met een handicap en hoe vaak zij het slachtoffer worden. Die boodschap is, denk ik, aangekomen bij alle commissieleden, op mij alvast.

Ik ga niet alles wat jullie gebracht hebben, herhalen. Ik denk dat er zeer veel in zit waarmee wij gewoon aan de slag moeten. Ik heb eigenlijk maar een beperkt aantal concrete vragen. Eén, wij worstelen als commissie zelf een beetje, – het is de eerste publieke zitting van onze werkzaamheden – met hoe wij ons werk kunnen doen op een manier die een voldoende veilige plek biedt aan slachtoffers om hier in het parlement hun verhaal te kunnen doen. U zit hier deels als vertolkers van die boodschap maar natuurlijk hebben veel slachtoffers misschien ook zelf de behoefte om naar het beleid te kijken en te zeggen: "Beste politici, beste beleidsmakers, hoor ons en geloof ons." Wat is volgens jullie de beste methode om dat gesprek aan te gaan? Is dat in een soort publieke zitting – hetgeen meestal onze vaste manier van werken is in de commissie – of zijn er andere methodes om dat te doen? Hebt u lotgenotenwerkingen waarmee wij het gesprek kunnen aangaan? Dat kan in een publieke zitting zijn maar dat kan ook in een rechtstreekse, gesloten zitting zijn. Wij hoeven niet alles onder de camera's te doen, wij kunnen ook gewoon in gesprek gaan. Hebt u tips om onze werkzaamheden goed te doen en niet binnen drie maand te eindigen met ons eindrapport waarbij slachtoffers, terecht of onterecht, het gevoel krijgen dat ze niet gehoord zijn? Dat was voor mij immers de grote boodschap van Godvergeten. Er zijn heel veel concrete to do's

² Bijlage 2: Overzicht meldingen werkgroep Mensenrechten in de Kerk.

uitgekomen, maar de basis is wel het verhaal en de positie van slachtoffers. Op die manier kunnen we als beleidsmakers mee die cultuuromslag initiëren.

Een tweede vraag sluit aan bij de getuigenis van de Erkennings- en Bemiddelingscommissie deze voormiddag. Zij geven aan dat zij de voorbije tien jaar een evolutie merken in de openheid waarmee de Kerk met dit onderwerp aan de slag gaat. Tien jaar geleden was er eerder een allergische reactie na de eerste gesprekken met de Erkennings- en Bemiddelingscommissie; nu is er toch meer een attitude van openheid om met een aantal dingen aan de slag te gaan. Ik lees in de laatste getuigenissen van de heer Devillé toch dat dat nog niet overal en altijd de ervaring is. Wat is jullie aanvoelen? Is er vandaag meer openheid bij de kerkelijke overheden om dat gesprek aan te gaan?

Ik denk dat de getuigenissen van de heer Devillé en Dewit zeer scherp en helder waren, dus ik ga het hierbij laten.

De voorzitter: Dank u, mijnheer Vaneeckhout. Ik geef het woord aan mevrouw Schryvers.

Katrien Schryvers: Ook op mijn beurt een hele grote dank aan de heer Devillé en de heer Dewit voor hun heel oprechte getuigenis en de concrete voorstellen.

Het is de taak van de commissie, om in het licht van de zaken die in het verleden gebeurd zijn, na te gaan wat er nog meer nodig is. In hoeverre zijn eerdere aanbevelingen uitgevoerd? Moeten die geactualiseerd worden? Wat is er nog bijkomend nodig? Wij voelen natuurlijk ook dat wat er gebeurd is absoluut niet voldoende is en dat dat ook niet voldoende is om erkenning te bieden aan slachtoffers.

Dat is dan eigenlijk mijn eerste vraag. Slachtoffers hebben allemaal een eigen trauma, hebben eigen ervaringen en dé erkenning bestaat niet. Op welke manier kunnen we individueel meer erkenning geven? Wat is daar nog voor nodig? Maar ook in het algemeen, vanuit de maatschappij, naar alle slachtoffers toe? Het was het eerste punt van de aanbevelingen van het expertenpanel en jullie zijn er ook op ingegaan. Wat is de waarde van die publiekelijke excuses volgens jullie? Wij hadden toen het aanvoelen dat dat erg belangrijk was, omdat dat natuurlijk ook een van de aanbevelingen was. Het was ook een heel beklijvend moment met getuigenissen maar ik begrijp natuurlijk perfect dat dat ook maar een moment is en dat dat ook lang niet genoeg is voor de meeste slachtoffers. Ik heb goed gehoord dat jullie zich vragen stellen bij de zichtbaarheid van de publieke excuses die in het peristilium hangen van het Vlaams Parlement. Dat is een belangrijke opmerking. Jullie doen een aantal voorstellen daarrond. Als jullie het dan hebben over publieke plekken, waarbij u vooral de kerk of een kerkhof vernoemde, denkt u dan aan iets algemeen ten aanzien van alle slachtoffers?

Twee, wij hebben de Erkennings- en Bemiddelingscommissie voor slachtoffers van historisch misbruik opgericht als tijdelijke commissie om de meldingen die er toen kwamen van slachtoffers, te kunnen opvolgen, om hen erkenning te kunnen geven en om de bemiddeling te kunnen doen. Nadien is die commissie permanent geworden en is de scope ervan uitgebreid. Wat is jullie ervaring met die commissie? Hebben jullie daar regelmatig contacten mee? Hebben jullie daar al mee samengewerkt? Hebben jullie daar al mensen naar doorverwezen? Hebben jullie getuigenissen van slachtoffers over de werking van die commissie?

Ik hoorde ook de oproep om de termijn van tien jaar aan te passen, want nu moet het misbruik langer geleden zijn dan tien jaar. Ik vind dat een uitermate moeilijk iets. In 2018 hebben we decretaal die termijn van dertig jaar naar tien jaar veranderd en daarmee hebben we de interferentie met mogelijk strafrechtelijke procedures willen voorkomen. Aan de andere kant horen we ondertussen ook dat, als iets negen en een half jaar geleden is, je aan een slachtoffer moet zeggen dat je hem niet verder kan helpen, geen bemiddeling voor hem kunt opstarten en dat zijn melding onontvankelijk is. Dat is een verschrikkelijke boodschap voor het

slachtoffer, dat begrijp ik goed. Ik had zelf, eigenlijk in tegenstelling tot nu, eerder het idee dat we misschien die termijn wel moeten aanpassen maar vanmorgen werd er vanuit de commissie gezegd dat ze daar ook wel een aantal kanttekeningen bij wil plaatsen. Wat de Erkennings- en Bemiddelingscommissie niet wil is dat men in het kader van een bemiddeling de dader contacteert waardoor deze gealarmeerd wordt en mogelijk bewijsmateriaal kan doen verdwijnen – in het kader van een mogelijke strafrechtelijke procedure, al dan niet lopend of wanneer het slachtoffer nog een klacht zou willen neerleggen en een strafrechtelijke procedure wil opstarten. We voelen dat de Erkennings- en Bemiddelingscommissie daar wat mee gewrongen zit. Wat is jullie standpunt daar tegenover? Ik vind dat een heel moeilijke afweging en mijn uitgangspunt is hier – en ik denk die van iedereen in de commissie –, de positie van het slachtoffer. Waarmee helpen we slachtoffers het meeste vooruit?

Hetzelfde geldt voor de plaats van het misbruik. Ik hoorde de oproep naar verbreding zodat ook misbruik dat plaatsvond buiten Vlaanderen kan worden opgenomen. Die vraag hebben we de leden van de Erkennings- en Bemiddelingscommissie niet kunnen voorleggen. Hebben jullie weet van meldingen die onontvankelijk waren omdat het misbruik niet binnen Vlaanderen, of binnen een Vlaamse instelling plaatsvond?

Dan heb ik een vraag met betrekking tot de interne meldpunten. Jullie zijn vorige week in de Kamercommissie geweest en daar hebben jullie ook een aantal opmerkingen gemaakt – als ik het goed heb gelezen – over de interne meldpunten, vooral interne meldpunten bij de Kerk dan. Wat ontbreekt er volgens jullie momenteel bij de huidige meldpunten en opvanginitiatieven? Is het zo dat sommige slachtoffers zich het liefst eerst richten tot een intern meldpunt terwijl anderen zich liever richten tot een extern meldpunt en het er dus op aankomt waarin het slachtoffer het meeste vertrouwen heeft? Wat is het minst moeilijk te benaderen meldpunt voor een slachtoffer?

In het kader van grensoverschrijdend gedrag in het hoger onderwijs hebben we het hierover al gehad. Toen hebben we eigenlijk gezegd dat de twee meldpunten, intern en extern, naast elkaar moeten kunnen bestaan zodat slachtoffers zelf de keuze kunnen maken op basis van vertrouwen. Wat is jullie standpunt daar tegenover?

Zijn er naast jullie aanbeveling dat slachtoffers ruimte moeten krijgen om te getuigen, nog andere zaken die van belang zijn voor slachtoffers van misbruik om gehoord en gezien te worden?

Naast erkenning en herstel gaat het in deze commissie ook over preventie. Hoe kunnen we toekomstige slachtoffers zoveel mogelijk voorkomen? Hebben jullie daarover aanbevelingen?

Tot slot, jullie hebben ook een pleidooi gehouden voor een bepaald soort logo voor scholen en onderwijsinstellingen, met een verwijzing naar een website waarop iets staat als 'Hier strijden we tegen misbruik'. U hebt de vergelijking gemaakt met pesten. Ziet u dit idee ook algemener, ook voor sportclubs bijvoorbeeld? Als instelling of vereniging kun je nooit 100 procent zeker zijn dat er geen misbruik zou kunnen gebeuren, maar je kunt wel aangeven dat je een krachtadig beleid voert tegen misbruik.

Dank u wel.

Voorzitter: Dank u wel, mevrouw Schryvers. De heer Brusselmans heeft het woord.

Filip Brusselmans: Dank u wel, voorzitter en bedankt aan de twee heren voor hun interessante en met momenten toch beklijvende uiteenzetting. De meeste informatie had ik wel al eens gehoord of gelezen, maar het blijft toch steeds weer choquerend om bepaalde dingen te horen. Het toont aan dat het noodzakelijk is om hierover te blijven spreken, ook in commissie. Bedankt dus om dat te willen doen.

Mijnheer Devillé, u sprak over het getuigschrift van goed zedelijk gedrag bewijs van goed gedrag en zeden dat sinds kort of sinds enkele jaren verplicht moet worden voorgelegd door mensen die actief zijn met jongeren binnen de Kerk, maar dat niet verplicht is voor priesters. Nu weet ik zelf vanuit mijn ervaring als praktiserend katholiek dat dit in verschillende ordes wel verplicht wordt voor priesters. In mijn kerkgemeenschap is het zo dat alle priesters of alle religieuzen datzelfde attest moeten voorleggen, net zoals de leken. Hebt u er zicht op in hoeveel kerkgemeenschappen, hoeveel ordes, dit wordt toegepast? Ik denk dat de Kerk, net vanuit het gezond verstand – en dat hebben we deze voormiddag ook gehoord – toch wel bepaalde stappen heeft gezet en dan kan ik alleen maar hopen dat zulke dingen ook spontaan gedaan worden zonder dat die verplicht moeten zijn.

Een tweede vraag. Hebt u zicht op hoe het beleid inzake de aanpak van misbruik eruitziet bij de twee andere grote religies: het jodendom en de islam? Hoe wordt daar omgegaan met preventie? Hoe zit het daar met meldpunten en dergelijke? Ik ben benieuwd om die vergelijking te kunnen maken want we moeten natuurlijk niet naïef zijn. Jammer genoeg kan er in elke situatie met gezagsrelaties misbruik voorkomen, hoe erg dat dat ook is.

Tot daar en nogmaals dank.

De voorzitter: Dan kijk ik naar de Open Vld-fractie, mevrouw Saeys.

Freya Saeys: Eerst en vooral, hartelijk dank voor jullie getuigenis en aanbevelingen.

Ik heb heel veel respect voor u. Ik kan mij niet inbeelden hoe het moet zijn om slachtoffers aan de deur te hebben, aan de telefoon, zoals u zei, velen met suïcidale gedachten – wat doe je dan? Als huisarts heb ik altijd geleerd om te luisteren naar de mensen: iemand zijn verhaal laten doen. Ik kan me dan ook vinden in de punten die u hebt aangehaald; een vertrouwenspersoon en veiligheid zijn erg belangrijk. Als je misbruikt bent, is dat vertrouwen, is die veiligheid weg en het is heel, heel moeilijk om die terug te vinden. Maar, blijkbaar zijn mensen er echt van overtuigd dat ze die veiligheid bij u vinden en ik ben daar eigenlijk heel blij om. De vraag die ik me wel stel is: wie verzorgt u en waar kan u terecht? Hebt u zelf een vertrouwenspersoon om te ventileren?

Uit de vele dossiers die u hebt gelezen en uit de vele verklaringen blijkt dat de Kerk haar machtspositie enorm heeft misbruikt. Ik laat de schadevergoeding even buiten beschouwing want dat wordt vooral federaal behandeld, maar in het verslag van het expertenpanel onder leiding van professor Adriaenssens lezen we hoe slachtoffers vertellen wat de impact is van het misbruik op henzelf, op hun relaties met partners, op hun seksuele relaties, hen psychosomatische klachten heeft bezorgd, enzovoort. Veel slachtoffers kampen met depressies, angsten, suïcidale gedachten: de psychologische schade is dus echt enorm.

De Commissie Adriaenssens en u hebben toen voorgesteld om een solidariteitsfonds voor slachtoffers op te richten, gefinancierd door plegers, door de Kerk, de bisschoppen, van waaruit middelen kunnen worden geput voor wie therapie of andere hulp nodig heeft. Hebt u dat idee ooit afgetoetst voorgelegd bij de Vlaamse overheid en bij de kerkgemeenschappen en, zo ja, wat was hun reactie daar dan op?

We hebben deze voormiddag ook de Erkennings- en Bemiddelingscommissie gehoord. Wat voor contact hebt u met hen? Denkt u dat het een goede manier is om mensen erkenning te geven en te bemiddelen? We weten dat het niet gemakkelijk is voor slachtoffers om zich ergens te melden of om te weten waar ze zich moeten melden. Het is soms, denk ik echt wel, een kluwen. Vindt u dat die commissie op die manier moet blijven voortwerken? Of ziet u dat eerder op een andere manier ingebed, eventueel extern.

Wat de bemiddeling tussen slachtoffer en dader betreft, zegt u dat bij oude dossiers de dader vaak al overleden is, net zoals de mensen die in die periode aan die instelling, dat internaat ... verbonden waren waardoor er nu een nieuwe generatie aan het roer zit. Soms, zoals we deze voormiddag besproken hebben, moet er dan met die mensen bemiddeld worden. Hoe kijken slachtoffers daarnaar? Vinden zij het relevant om te praten met mensen die eigenlijk niks te maken hebben met wat er in het verleden gebeurd is?

Hoe ervaart u de bemiddeling in het algemeen? Vindt u dat slachtoffers daar beter uitkomen of soms net meer schade oplopen? Elk verhaal is natuurlijk uniek, alles moet gebeuren op maat van het slachtoffer maar ik weet niet of plegers vaak de confrontatie met het slachtoffer willen aangaan. Ik denk dat dat eigenlijk niet zoveel gebeurt.

In het programma werden we geconfronteerd met het lijden van slachtoffers maar ook met boosheid, de boosheid op de Kerk omdat die nooit echt het misbruik heeft erkend. In uw boek 'In naam van de Vader' spreekt u positief over de stelling van Manu Keirse, die zegt: "De vorm van het herstel wordt bepaald door het slachtoffer, het slachtoffer moet opnieuw een stem en zeggenschap krijgen". De vraag is nu hoe we eigenlijk vanuit Vlaanderen die vraag kunnen invullen op een gedifferentieerde manier, met name op basis van wat het slachtoffer zelf nodig heeft. Vindt u dat dat momenteel gebeurt via de Erkennings- en Bemiddelingscommissie?

Wat vragen slachtoffers eigenlijk specifiek van de gemeenschappen? We weten dat dat niet gemakkelijk is omdat die bevoegdheden versnipperd zitten. Voor ons is het wel belangrijk natuurlijk dat we hier, vanuit de commissie, echt kijken naar wat we vooral vanuit Vlaanderen kunnen betekenen.

In Godvergeten hebt u gesproken over de Broeders van Liefde, en gezegd dat u over deze congregatie de verschrikkelijkste verhalen gehoord hebt. Raf De Rycke heeft, als voorzitter van de organisatie Broeders van Liefde, de feiten erkend en gesteld dat de toenmalige oversten op een totaal onaanvaardbare wijze zijn omgegaan met de klachten van seksueel misbruik. Hij heeft ook aangegeven transparant te willen zijn, slachtoffers te willen helpen en ontmoeten om hun verhaal te horen. Wat is uw reactie daarop? Vindt u het een goed idee dat de Broeders van Liefde, die toch wel veel psychiatrische voorzieningen hebben, bijvoorbeeld psychologische hulp zouden aanbieden aan slachtoffers die destijds in hun voorzieningen seksueel zijn misbruikt?

Ik veronderstel dat er nog dagelijks dossiers bij u binnenkomen. Als ik even vluchtig uw lijst bekijk dan valt het mij op dat het bisdom Brugge er met kop en schouders bovenuit steekt. Het valt mij ook op dat er een categorie 'andere' in uw lijst staat met daarbij geschreven: "sekten, werk, pensioen, sociale zekerheid, financiën". Zou u mij iets meer uitleg kunnen geven over wat u daar specifiek mee bedoelt?

Mijn volgende vraag gaat over jongeren en kinderen die een beperking hebben, mentaal of fysiek. U spreekt over de doven en blinden en stipt aan dat wij van hen heel weinig meldingen ontvangen. Ik denk effectief dat dat een probleem is en dat we die mensen onvoldoende kunnen overtuigen om met hun verhaal naar buiten te komen. Het zou niet slecht zijn mochten we ons meer specifiek op bepaalde

doelgroepen richten. Deze mensen zijn zeer kwetsbaar en zijn een gemakkelijk 'prooi' – om het zo uit te drukken – voor dergelijke daders. Wat is in uw recentste dossiers uw ervaring met de centra voor geestelijke gezondheidszorg en de vertrouwenscentra kindermishandeling: vinden slachtoffers de weg naar deze hulpverlening? Zo niet, waarom niet? Ziet u soms slachtoffers afhaken omwille van de serieuze wachtlijsten bij verschillende instanties die psychologische hulp verlenen?

Tot slot, u hebt gesteld dat er in het verleden een zekere collusie is geweest tussen het gerecht en de Kerk. Mijn vraag is heel simpel: hoe ervaart u nu, op dit moment, de houding van politie en parket in uw jongste dossiers?

De voorzitter: Dan ga ik naar de heer D'Haese van de PVDA.

Jos D'Haese: Mijnheer Devillé, in de eerste plaats wil ik u gewoon bedanken voor het werk en het engagement van de afgelopen dertig jaar. Ik ben geboren in het jaar dat u uw eerste boek geschreven hebt. Ik vind het onwaarschijnlijk dat je dertig jaar op zo'n dossier kunt werken om dan op het einde van de rit zo'n reportage te moeten zien. Een hele, hele diepe dankuwel daarvoor. Ik denk dat we zonder uw vastberadenheid en doortastende aanpak nog veel minder ver hadden gestaan vandaag.

Ik heb nog een paar vragen. Eén, u hebt veel brieven geschreven naar bisschoppen over dossiers en vaak bot gevangen. Ik vroeg mij af of, aangezien er heel veel zaken zich afspelen in de onderwijs- en welzijnssector, u ooit met politieke overheden contact hebt opgenomen, met ministers van Onderwijs, ministers van Welzijn of anderen? Zo ja, is daar reactie op gekomen?

Naast zaken zoals de nood aan erkenning en de nood aan rechtsbijstand, wat zijn de belangrijkste andere hulpvragen van mensen die u in die dertig jaar hebt gehoord waar vandaag nog onvoldoende antwoord op komt? Het ging hier daarnet al over psychologische bijstand. Ik heb ook uit de reportage begrepen dat dat een belangrijk aspect is maar wat zijn de zaken waar we vandaag nog echt tekortschieten, waar we een tandje moeten bijsteken?

Ik wil de vraag van de heer Vaneeckhout onderstrepen en uw visie horen over de manier waarop we in deze commissie een plek kunnen geven aan slachtoffers. Dat is geen evidente opgave maar ik denk wel een noodzakelijke. Ik trek het breder – ik heb de vraag ook deze voormiddag gesteld –, u bent in de federale onderzoekscommissie gepasseerd en u bent nu hier vandaag.

We hebben hier een aantal maanden werkzaamheden voor de boeg, we kunnen hier mensen uitnodigen, zaken onderzoeken. Wat zijn dingen waarvan u zegt: "Dat zijn zaken die jullie zeker vanuit het Vlaams Parlement moeten vastpakken, daar ligt nog werk op de plank."

Een laatste vraag. Daarnet is al de vraag gesteld of u vandaag nog steeds meldingen binnenkrijgt. Het is duidelijk dat dat het geval is. Krijgt u vandaag ook meldingen binnen van kinderen die nu, actueel, het slachtoffer worden van misbruik?

De voorzitter: Het woord is aan de N-VA-fractie.

Kathleen Krekels: Ik zou graag wat dieper ingaan op het betoog van de heer Dewit, omdat hij sprak met een gevoel van grote teleurstelling. Zo is het althans bij mij binnengekomen.

Mijnheer Dewit, het gevoel dat u mij gaf is dat u hier vandaag bent omdat u het belangrijk vindt dat de slachtoffers een kans krijgen en dat u hen graag een stem wilt geven. Anderzijds vraagt u zich duidelijk af welke gevolgen daaraan zullen

worden gegeven. Zal er wel iets mee gebeuren? We zitten hier immers opnieuw en er waren in het verleden al aanbevelingen opgemaakt.

U geeft wel aan dat er weldegelijk zaken zijn opgestart. Maar, in een maatschappij die alles wil regelen, in vakjes plaatsen of in 'organisaties' steken, lopen we het gevaar dat alles versnipperd wordt. U vindt het voor slachtoffers veel te ingewikkeld, het is te moeilijk om de weg te vinden naar hulpverlening en er is geen vertrouwen in het gerecht. U heeft gepleit voor hulpverlening die is geënt op het systeem-Devillé. Zoals ik het zie, moet dat een systeem zijn van vertrouwen en geborgenheid. Het 'aha-gevoel' van Jean, een gevoel van veiligheid en geborgenheid en een plek waar je je verhaal kunt doen.

Het is natuurlijk een hele uitdaging om zo een gegeven op poten te zetten. Ik denk dat we dat geprobeerd hebben maar dat het, zoals u hebt aangehaald, te versnipperd en onduidelijk is. Hoe kunnen we dat rechtzetten en ervoor zorgen dat de bestaande systemen, die zoals u hebt aangegeven elk hun waarde hebben, evolueren naar het systeem-Devillé, om het zo te stellen?

U bent regelmatig teruggekomen op die erkenning en hebt gereflecteerd over en vergeleken met de gedenkmomenten voor oorlogsslachtoffers. Erkenning zit ook in het durven spreken: iemand van 86 jaar die nu voor de eerste keer de telefoon durft te nemen om zijn verhaal te doen aan iemand die men eigenlijk niet kent. Andere mensen staan te dicht, maar de persoon van de heer Devillé geeft voldoende vertrouwen om te spreken. Als je niet durft te spreken, dan is het ook niet geweten. De omgeving, familie en omkadering van de 86-jarige man hadden misschien heel veel voor hem kunnen betekenen in zijn leven, als hij had durven te spreken. Er is dus schaamte bij slachtoffers, en ook een gevoel van schuld.

Het is eigenlijk een schandvlek op onze maatschappij dat we zo weinig hebben gedaan voor de slachtoffers. Door erkenning te geven, gaan we iets zichtbaar maken. Bij een herdenkingsmonument staan op een oorlogsherdenkingsmoment bijvoorbeeld meestal trotse oudgedienden, zij hebben gediend in de oorlog, herdenken samen de slachtoffers. Zoiets creëren voor slachtoffers is moeilijk: willen slachtoffers daar door de schaamte wel bij horen? Er is die roep om erkenning maar niet iedereen hoeft dat te weten. Ik kan me ook voorstellen dat er veel mensen niet willen meewerken aan een programma als Godvergeten: je komt in de schijnwerpers te staan en heel de wereld weet dan wat je hebt meegemaakt. Voor sommigen kan dat helend zijn maar voor vele anderen niet.

Tot slot, u spreekt over een logo voor misbruikvrije scholen. Ik weet niet goed hoe ik dat moet plaatsen en of dat echt iets is waar we verder over moeten nadenken. Ik zou eigenlijk willen vragen vanwaar die vraag komt en waarom u dat belangrijk vindt.

De voorzitter: Mevrouw Ampe heeft het woord.

Els Ampe: Mijnheer Devillé, mijnheer Dewit, dank u wel om er te zijn voor die 1700 mensen die met jullie contact hebben opgenomen de voorbije jaren en die bij jullie een luisterend oor en een veilige plek hebben gevonden.

Het doet ons wel even nederig zijn. Wij bedenken hier allerlei structuren maar uiteindelijk komt het aan op een aantal personen die uit persoonlijk engagement er zijn voor mensen. Misschien is het wel een oplossing om iemand te zoeken die u opvolgt en dat de overheid deze personen met middelen ondersteunt. We moeten niet altijd de oplossing bij de overheid zoeken wanneer bewezen is dat zoiets kan groeien vanuit de Kerk.

Ik was ook aan het nadenken, net zoals de heer D'Haese, over het misbruik vandaag. We hebben de verhalen gehoord in Godvergeten, in uw boeken en ook de vele getuigenissen uit het verleden. De vraag is wat er vandaag gebeurt en de voorbije vijf jaar dan in verschillende instellingen gebeurd is. Hoeveel van die 1700 mensen zijn slachtoffers geworden de afgelopen vijf jaar? Hebben jullie daar zicht op? Wat zouden wij kunnen doen om hen te helpen?

Ik sta nog graag even stil bij uw oproep tot spreekplicht. Mag ik dat dan zo opvatten dat elke persoon die werkt in een instelling die gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap en die weet heeft van strafbare feiten, een aangifteplicht heeft bij de politie? Zo heb ik uw oproep eigenlijk begrepen.

De voorzitter: Ik hanteer dezelfde volgorde. Ik zie meteen heel veel handen, dus ik ga nog eens naar mevrouw Schryvers.

Katrien Schryvers: Voorzitter, terwijl ik mijn vragen aan het stellen was, is er een mail binnengekomen waarover ik nog een vraag wil stellen. Jullie hebben 1762 meldingen ontvangen.

Hebben jullie er ook een zicht op wat er nadien met die meldingen gebeurd is? Zijn er slachtoffers die jullie dan hebben toegeleid naar politie en parket bijvoorbeeld? Zijn er slachtoffers die jullie hebben toegeleid naar de Erkennings- en Bemiddelingscommissie? Hebben jullie die toegeleid naar de commissie binnen de Kerk? Het zijn vragen om zicht te krijgen op hoe slachtoffers, ook buiten het ontzettend grote werk dat jullie doen, op andere manieren hun weg hebben gevonden en of er toch strafrechtelijke procedures zijn geweest.

Ik zie dat er ook 41 meldingen zijn van schuldig verzuim. Dat doet mij denken aan omstaanders: zij zijn zo belangrijk. U roept op tot een spreekplicht, hetgeen ik correct vind, maar dat heeft betrekking op professionelen. Wanneer het over omstaanders gaat, zijn er altijd mensen die de ogen sluiten, die doen alsof ze niks gehoord of gezien hebben. Hoe kunnen we omstaanders veel meer appelleren om te reageren? Ik vind dat uitermate belangrijk en daar zit nog een heel, heel groot hiaat. We kunnen hieraan werken, maar er moet vooral een cultuurverandering komen. Hoe kunnen we dat bewerkstelligen?

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht: Dank u voor uw jarenlange inspanning.

Ik ga niet beginnen over uw opvolgers. Ik vind het vooral belangrijk dat heel veel mensen weten dat er nog altijd mensen zijn bij wie men terecht kan. Ik denk dat we daarin duidelijk gefaald hebben als samenleving voor een deel, dat we dat niet hebben kunnen duidelijk maken. Jos maakte daarjuist de vergelijking met de tijd waarin hij geboren is. Dat betekent dat we daarin als samenleving falen. Dat is ook één van de, zo niet de belangrijkste redenen waarom we hier vandaag zitten, namelijk: welke lessen kunnen we hieruit trekken?

We moeten hier zaken durven te benoemen. Ik kijk naar de manier waarop de Kerk als instelling binnen onze samenleving functioneert en wat de functie is van de Kerk of van geloof. Dat is mensen samenbrengen en mensen bijstaan in moeilijke tijden. Dat is zowat het tegenovergestelde van wat de instelling heeft gedaan. Dat heb je overal, of het nu buiten het geloof is of niet: je hebt altijd mensen die om kunnen met macht en je hebt er die dat niet kunnen. Maar een instelling die samenhang en samenhangigheid bepleit en zich dan schuldig maakt aan het complete misbruik daarvan of het niet-erkennen van misbruik binnen de eigen instelling, dat is problematisch.

Dat men nu een brief gaat schrijven naar de paus, vind ik een van de meest absurde zaken die naar voren zijn gekomen als het gaat over Vangheluwe. Ik vind de wereldvreemdheid die daarmee gepaard gaat, stuitend. Ik word daar eigenlijk kwaad van. Op een bepaald moment moet je als instelling durven te erkennen dat de samenleving dit niet langer kan verdragen en dat het ook, en misschien zelfs vooral, naar de gelovigen die er vandaag zijn, oneerbiedig is om daar als instelling op die manier mee om te gaan. Een knieval van de Kerk is meer dan ooit noodzakelijk. Wat is uw mening daarover? Ik vind het belangrijk dat we het daarover hebben in deze commissie.

Wat we in deze commissie doen, en dat geldt voor de politiek in het algemeen, is nagaan op welke manier we als samenleving sterker kunnen worden dan we vandaag zijn, maar dat vergt ook een signaal. Je kunt dat doen met decreetteksten maar ook via tussenkomsten in het parlement. Ik denk dat we dat dan ook als commissie moeten doen zodat we daarop kunnen verder werken en mensen dat signaal capteren.

U stelde een, ik veronderstel, retorische vraag over waarom ouders niet denken aan seksueel misbruik wanneer er iets aan de hand is. Ik ben zelf papa van twee jongens. Ik denk dat ouders daar niet willen aan denken.

U zei eveneens dat het helend kan werken om in een gezin de dialoog op gang te brengen en dat je daarmee ook weerbaarheid kunt creëren. Dat komt regelmatig in het onderwijs naar voren. Het is een basistaak van het onderwijs om wiskunde en Nederlands te leren. Maar het is ook een basistaak van het onderwijs om weerbare individuen op te leiden: voor jezelf durven op te komen, durven te praten. Deze ochtend werd verteld over iemand die pas na zestig jaar naar buiten is gekomen met haar verhaal. Zestig jaar, dat is een mensenleven bij manier van spreken. Je moet je eens voorstellen dat je zestig jaar elke ochtend opstaat en elke avond gaat slapen met die gevoelens. Als we die weerbaarheid niet aan onze jeugd meegeven, dan zullen dit soort verhalen blijven terugkeren. Dat kan bijvoorbeeld in de lessen Nederlands.

Hoe kijkt u daarnaar? Hoe kunnen we zorgen voor die openheid binnen de Kerk? Welke stappen moet de Kerk volgens u ondernemen om duidelijk te maken aan de buitenwereld dat ze datgene waar ze voor staat, niet zal verloochenen in de toekomst?

De voorzitter: Mevrouw Smeyers heeft het woord en daarna de heer Daniëls. Collega's, houd het alsjeblieft 'to the point' zodat we daarna ook een heel korte pauze kunnen nemen.

Sarah Smeyers: Ook mijn dank aan beide sprekers om hier te komen spreken, maar ook om jarenlang te volharden in een niet zo makkelijke strijd.

Ik denk toch dat we aan het evolueren zijn richting een grotere transparantie, een grotere openheid en een grotere bespreekbaarheid wat dat betreft. Ik hoorde de heer Dewit zeggen: "Ze kiezen altijd de kant van de dader." Ik hoop eerlijk gezegd dat we daar al een beetje van af zijn, dat dat vroeger wel zo was, maar dat dat dankzij jullie strijd maar ook dankzij de bespreekbaarheid en de openheid daarover, ook via de media, toch veranderd is.

Mijn mond viel open toen ik eind oktober een collectief schrijven kreeg van de Ignatiaanse scholengroep over pater Rik De Gendt die destijds op het Sint-Barbaracollege actief was en dan verkast is naar Aalst. Op zeer korte tijd zijn ze in het dossier gaan graven. De dag nadien kwam er een mail op Smartschool naar alle ouders, alle leerlingen en alle collega's om duidelijk te zeggen dat dit niet door de beugel kon en dat er grote verontwaardiging heerste. Nadien hebben we ook

opvolgingsmails gekregen. Ik vind het zeer goed dat de leerlingen hier dus direct bij betrokken zijn, dat ze dit gelezen hebben en dat er onmiddellijk ook verwezen is naar een meldpunt.

Zoals collega Krekels zei, is het een schandvlek op onze maatschappij, een schandvlek op heel de Katholieke Kerk dat dit zo geminimaliseerd is kunnen worden. Van die erfzonde gaan we nooit af geraken. Maar, ik hoop dat we nu in elk geval het bewustzijn bij jongeren kunnen creëren dat misbruik absoluut fout is en dat ze daarover moeten durven praten.

Wat de verwijzing in de Smartschoolmail betreft naar het meldpunt, wordt er verwezen naar niet één maar twee meldpunten. Eén meldpunt van de jezuïeten zelf en dan een meldpunt op Kerknet.be. Dat vind ik absurd. Jullie hebben er zelf al vaak voor gepleit om het meldpunt los te maken van de Kerk, want nu is het verengt tot uitsluitend misbruik binnen de Kerk. Wanneer het dan gaat over misbruik buiten de Kerk, kan men er dus niet terecht.

Eén van onze aanbevelingen, iets waar u ook al jaren voor ijvert, is één meldpunt voor misbruik binnen de Kerk, binnen sportclubs, toneelverenigingen enzovoort. Zijn de geesten daarover al gerijpt? Wat kunnen wij daar nog aan doen?

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

Koen Daniëls: Dank u wel voor uw toelichting.

Ik heb drie heel punctuele vragen. Wanneer slachtoffers bij u terechtkomen, na vaak een lange queeste, en u hen de vraag stelt wie er op de hoogte was van het misbruik maar heeft gezwegen, kunnen slachtoffers er dan concrete namen of profielen op kleven? Een eerste groep zijn mensen met macht en aanzien, zoals een directeur, leerkracht of overste. Een tweede groep zijn medeleerlingen, of andere mensen in de voorziening bijvoorbeeld. Dat zijn twee groepen die ik onderscheid. Neemt u in dergelijke gevallen, contact met deze mensen op? Zegt u dan dat er zich een slachtoffer heeft gemeld? Hoe reageren mensen daarop?

Ten tweede: u haalde een interessante en belangrijke kwestie aan, namelijk spreekrecht versus spreekplicht. U vroeg eveneens om het slachtoffer de regie te geven van het hele proces. Hoe verhoudt zich dat ten opzichte van elkaar wanneer een slachtoffer je vertelt wat hem of haar is overkomen maar vraagt niets te doen met deze informatie en jij hebt de wettelijke plicht om dit te melden? Als je het dan meldt volgens de wettelijke meldingsplicht, dan schend je het vertrouwen en dat is net wat het slachtoffer al enkele keren heeft meegemaakt. Dan is de laatste persoon op de aardbol om nog geloof in te hebben, weg. Maar als je het niet meldt of je spreekt niet, dan blijft het in het verborgene, wat net het probleem is geweest in het verleden. Hoe kijkt u daarnaar?

Ik kom tot mijn derde punt. U bent al heel lang bezig met uw werk. Ik weet niet hoe ik uw functie moet omschrijven: priester, therapeut, advocaat, pedagoog, begeleider of psycholoog? U bent samen met de mensen rondom u, een voorziening op zich – een voorziening die trouwens heel nauw aansluit bij de doelen over slachtofferhulp vandaag de dag: begeleiden naar politie en arts, vertrouwen geven, enzovoort. Merkt u een evolutie in de manier waarop er geïntimideerd wordt, in de manier waarop macht wordt misbruikt? U verwees daarnet naar de grote troon versus het slachtoffer op een driepikkeltje. Dat is intimidatie. Een politieagent die wordt benaderd met de boodschap: "U weet dat uw vrouw in het katholiek onderwijs werkt?" Tegen mensen zeggen: "U weet toch waar u aan begint?" Dat is intimidatie.

De voorzitter: Dank u wel, collega's, voor jullie zeer uitgebreide maar zeer interessante vragen. Ik stel voor dat we nu een pauze nemen.

(Pauze)

De voorzitter: Ik stel voor dat we er opnieuw aan beginnen. Ik kijk intussen ook naar de tijd. Ik denk dat we hier nog zeer lang over kunnen doorbabbelen, maar ik wil ook wel dat nog voldoende commissieleden uw antwoorden kunnen horen. Ik zou willen vragen om uw antwoorden te proberen te beperken tot een half uur. Daarna zien we of er nog bijkomende vragen zijn. Dank u.

Marc Dewit: We hebben anderhalf uur vragen gekregen, nu gaan we proberen in een half uur te antwoorden. Ik zie dat mensen die mij vragen hebben gesteld, al niet meer aanwezig zijn.

Waar ik mee wil beginnen: we zijn gisteren bij de Hoge Raad voor Justitie geweest, vorige week in de federale onderzoekscommissie. Sommige vragen die we vandaag krijgen, hebben we eigenlijk daar al beantwoord. Moeten we die dan voor de derde keer beantwoorden? Als het nodig is, dan doen we dat.

De voorzitter: Dat is inderdaad niet de bedoeling. We staan in contact en werken samen met de federale onderzoekscommissie. Probeer dan ook vooral te antwoorden op de vragen die nog niet aan bod kwamen in andere gremia.

Marc Dewit: De federale onderzoekscommissie is onder meer bezig met het gerechtelijke luik, maar verwijst daarvoor voorlopig naar de Hoge Raad voor Justitie. Wij proberen de getuigenissen van slachtoffers die gericht zijn naar het gerecht, in de Hoge Raad voor Justitie te krijgen.

De eerste vraag was in hoeverre hier slachtoffers moeten worden beluisterd. Ik vraag me af wat de zin daarvan is. Die mensen hebben al heel veel verteld in Godvergeten, en je kunt daar heel veel uit halen. Men probeert nu om ze volgende week in de federale onderzoekscommissie uit te nodigen maar dat wordt een moeilijke opgave. Is het dan de bedoeling dat ze hier nogmaals komen getuigen? Met de insteek die deze commissie heeft, vraag ik me af of dat veel gaat bijbrengen. Moesten er nu specifieke aspecten zijn die aan bod komen, en wij beschikken over een slachtoffer dat daarover wil komen getuigen, dan kan dat misschien wel. Er is trouwens een boek van Rik Devillé getiteld 'In naam van de Vader' met getuigenissen. Indien dat onvoldoende is, laat het ons weten, maar ik zou niet zomaar slachtoffers beginnen oproepen.

Ik denk dat ik redelijk duidelijk ben geweest over erkenning. Het moet in het openbaar gebeuren, publiek, voor iedereen. Niet iedereen staat daar achter. Alleen het topje van de ijsberg maakt zich bekend. Er zijn een heleboel mensen die we nooit zullen meekrijgen. Maar als we niets publiek doen voor de slachtoffers, omdat er velen zijn die dat niet wensen, dan zullen de mensen wel zelf weten dat er aan hen gedacht wordt, zonder dat ze daarvoor met hun gezicht op televisie moeten komen.

Wij zijn historisch gefocust op al wat er in, rond of door de Kerk is gebeurd. We hebben helemaal geen zicht op andere religies. Daar moet misschien ook interesse voor zijn, maar ik denk niet dat dat van ons moet komen. Die vraag kan dus best aan henzelf worden gesteld.

De schadevergoedingen zijn ook belangrijk voor erkenning. Dat komt ook meer aan bod in de federale onderzoekscommissie. Wij pleiten voor een fonds dat volledig onafhankelijk is van de Kerk. Wie, wat, hoeveel – dat zijn zaken die de overheid moet bepalen. Wij denken bijvoorbeeld aan de CAW's. De Kerk moet er gewoon voor zorgen dat het fonds wordt gespijsd en dat er voldoende geld beschikbaar is om de slachtoffers te kunnen uitbetalen. Of het aan het bisdom, de aartsbisschop of aan congregaties is, dat gaat ons niet aan. Dat moeten ze zelf overleggen. Desnoods moeten ze maar beroep doen op Rome. Het geld moet er zijn, zodat de

CAW's kunnen werken. Hoe het precies in zijn werk moet gaan, moet misschien een expertencommissie uitzoeken.

Over de contacten met andere instellingen kan Rik Devillé misschien antwoorden.

Wat vragen de slachtoffers van Vlaanderen? Het is een beetje zoals het geld dat van de Kerk moet komen. Van welke dienst of organisatie binnen de Kerk het komt, speelt totaal geen rol. Het gaat ons niet aan. Wat moet er van Vlaanderen, of van België, of van de overheid komen? Ik denk niet dat het aan ons is om te zeggen wat Vlaanderen moet doen. De bevoegdheden in verband met Justitie en Onderwijs vallen op verschillende niveaus en dan moeten die verschillende niveaus hun verantwoordelijkheid opnemen en met elkaar overleggen.

Rik Devillé: Ik wil even aansluiten. Als je dan toch verantwoordelijkheden voor een ministerie zoekt, dan komen bij ons vier ministeries in het vizier: Justitie, Onderwijs, Welzijn en Gezondheidszorg. Je ziet de twee niveaus al: federaal en Vlaams. Justitie is duidelijk. Er zijn heel wat misbruiken gebeurd in onderwijsinstellingen en welzijnsinstellingen. Denk maar aan instellingen waar kinderen fulltime aanwezig zijn zoals de gehandicaptenzorg. En dan is er nog de gezondheidszorg.

Marc Dewit: Wat spreekplicht of spreekrecht betreft: dit moet gelden voor de hele eerstelijnszorg, of het nu een thuisverpleegster is die in een huishouden komt, of de huisdokter, of de therapeut. Zoals ik al zei, zijn er veel plegers bij die zolang ze niet zijn aangegeven of opgepakt of veroordeeld of behandeld, op hun plaats blijven en het misbruik verderzetten. Dat moet absoluut worden vermeden. Hoe moet het dan met 1712? Dat zijn zaken die moeten worden uitgeklaard.

Wat met de evolutie in de Kerk? Wij kennen zaken van na de zaak Vangheluwe waarin de Kerk zogezegd een andere houding heeft, maar er zijn ook zaken waarin men het omgekeerde doet. Ze zeggen van alles, maar kijk vooral niet naar hun daden. Misschien zelfs nog meer dan vroeger.

Rik Devillé: Er was de vraag of er collusie was tussen het gerecht en Kerk. Deze vraag is één van de punten die de onderzoekscommissie gaat laten onderzoeken. De vele dossiers uit 2010 zijn anno 2023 weg, en de zaak is niet besproken. Daar komt het in grote lijnen op neer. Wat is er aan de hand met Operatie Kelk? Waarom hebben we zoveel jaren verloren?

In het verleden zijn onze contacten met de bisschoppen en de oversten altijd beleefd afwijzend geweest. 'Wij bidden voor u en kunnen voor de rest niet veel doen.' Ik vind het dan ook spijtig dat die trend zich nog altijd doorzet door wat in scholen wordt meegedeeld. Het ene meldpunt is van de jezuïeten en het andere is het opvangpunt. Dat zijn weer twee kerkelijke opvangpunten. We houden het dus onder ons. Mijn ervaring uit het verleden is, als het over die congregatie gaat, dat we in 2010 een redelijk positieve ervaring hebben gehad met hen. De congregatie is tot bij ons gekomen om te komen kijken omdat men aan die dossiers iets wilde doen. We hebben die zaken in vertrouwen doorgegeven en er niets meer van gehoord. Dertien jaar later schrijft diezelfde congregatie, twee oversten later, dat men van niets weet. Er zijn zoveel slachtoffers bij gekomen, maar de congregatie weet van niets. Wat hebben die opvangpunten dan gedaan? Die zouden dat moeten weten, want zij kregen die getuigenissen zowel van ons als van de slachtoffers. Dus ik zou zeggen, als je iets meldt, meld het niet aan een kerkelijk meldpunt. We blijven erbij: laat gewoon bij de plaatselijke politie een pv opstellen.

We zitten ook met dat dilemma. Als ik tegen iemand zeg dat ik naar de politie ga, is het om zeep. Ik kan dat niet doen. Ons standpunt is dat we willen helpen en steunen en positief motiveren. Er zou een systeem moeten komen om dit op een goede manier opgelost te krijgen zodat slachtoffers zo vertrouwd zijn dat ze het

wel willen doen. Ik probeer altijd aan deze mensen uit te leggen dat ik er positieve ervaringen mee heb, dat ik het zelf eens heb geprobeerd. Ik leg uit wat ze met hen gaan doen en dat het geen verhoor is, maar een heel positief gesprek. Op de meeste plaatsen is dat zo. Ik ben persoonlijk eens nagegaan of dat zo is. Bij de politie is men wel bekwaam. Ik weet niet of het overal zo is, maar ik denk dat ze in het algemeen wel erg bekwaam zijn. Er zijn zelfs politieagenten die zo bekwaam zijn dat ze er de brui aan geven omdat ze ook geen gevolg krijgen. Agenten moeten dus betrokken worden, gestimuleerd worden zodat er een sfeer ontstaat waarin slachtoffers wel durven te spreken. Dat zou voor de hele samenleving moeten gelden.

De correspondentie met bisschoppen blijft een moeilijk punt. Het is een heen-en-weer gekeerd van 'is er vertrouwen?'. In 2010 hadden wij er veel vertrouwen in dat er dingen zouden gebeuren. Maar na dertien jaar zijn we tot de bittere conclusie moeten komen dat we ons een beetje bedrogen voelen, en dat is moeilijk. Op dit moment zeggen wij: 'Alsjeblieft, investeer niet in het vertrouwen van de bisschoppen.' Het is pijnlijk dat ik het moet zeggen maar de slachtoffers bewijzen dat. Als je de bittere aalmoezen die de slachtoffers hebben gekregen in het verleden vergelijkt met het buitenland, dan moeten wij ons een beetje schamen. Ik heb het eens uitgerekend. Ik heb eens de boutade gebruikt: een leven verwoesten kost een dader ongeveer 5500 euro. Meer is het niet waard. Reken maar eens uit wat een levenslange therapie kost. Verschillende slachtoffers hebben er werk van gemaakt en willen in de federale commissie getuigen dat je gemiddeld 600.000 tot 700.000 euro verliest in een mensenleven door in je kindertijd misbruikt te zijn geweest. En dan komt men af met 5000 tot maximum 25.000 euro. Er zijn zo een paar dossiers, maar voor 25.000 euro moet men al zo gekwetst zijn dat er echt geen hoop meer is op leven. Je kunt niet iets oplossen door aan de daders en hun vertrouwelingen te zeggen: 'Los het op.' Dat doen we in het normale leven toch ook niet. Volgens ons moeten ze er worden buiten gehouden. Ze moeten opdraaien voor wat er aan kosten is gemaakt.

De voorzitter: Ik wil u even kort onderbreken, mijnheer Devillé. Ik wil me alvast oprecht en diep excuseren, maar ik moet me voor de rest van de vergadering verontschuldigen. Ik heb helaas een bijzonder dringende vergadering met mijn partij, waar ik niet kan ontbreken. Voor de rest van de vergadering zou ik me graag laten vervangen door Katrien Schryvers. De regeling der werkzaamheden die gepland was, zal ik verplaatsen naar volgende week, maar jullie krijgen een mail om daar zo snel mogelijk een moment voor vast te leggen. Nogmaals, ik vind het zelf gênant. Ik wil u echt bedanken, maar de collega's zetten de werkzaamheden uiteraard verder.

Rik Devillé: Bedankt voor de uitnodiging.

De voorzitter: Heel graag gedaan. Bedankt om erop in te gaan. Gaan jullie gerust verder.

Marc Dewit: De erkenning is voor elk slachtoffer anders. Elk slachtoffer is een individu, je kunt hen niet over één kam scheren. Er zijn er die geen geld van de Kerk willen aannemen. Er zijn er die het hebben aangevoeld alsof ze een prostituee zijn. Er zijn er voor wie het bedrag totaal ontoereikend is. Er zijn mensen die echt in armoede leven, die geen dokter kunnen betalen. Er zijn dus slachtoffers die echt geen nood hebben aan het geld, maar er zijn er ook die eigenlijk niet zonder kunnen. Er zijn er die veel liever zouden hebben dat hun dader wordt terechtgewezen of dat hij toegeeft dat hij de dader is. Het zou hen veel meer voldoening schenken dan om het even welk bedrag. Er is dus geen lijn in te trekken. Je kunt dus niet zeggen wat 'het' slachtoffer zou willen, dat gaat niet.

In de dadingsovereenkomst staat ook een verklaring die slachtoffers moesten ondertekenen. Vanaf dan moest men volledig zwijgen, en mocht men de dader ook niet meer vernoemen. Na Vangheluwe zegt de Kerk dan: 'Nu zijn ze daar weer. Ze hebben hun geld gekregen en zijn nog niet content.' Maar het zijn aalmoezen. Ze hebben toen die dading ondertekend onder druk, zijn misschien geïntimideerd geweest of wisten toen niet beter en zijn ook niet gesteund. De tegenpartij zit daar met advocaten en met de mannen van Dignity, terwijl het slachtoffer daar alleen zit en geïntimideerd wordt. Op de duur tekent men om toch maar iets te hebben. Achteraf stelt men dan vast dat ze zich serieus hebben laten doen. Als ze er dan op terugkomen, zegt de Kerk dat ze nooit content zijn.

Rik Devillé: Er is ook gevraagd of slachtoffers nog worden geïntimideerd. De Kerk heeft liever dat men deze zaken binnen de Kerk oplost. Daarom maken de opvangpunten dadingsovereenkomsten op. Men komt dan tot een systeem dat de organisatie die de daders heeft voortgebracht, ook beslissingsmacht heeft over het oplossen van het probleem. Dat vinden wij totaal verkeerd. Die fout uit het verleden zou moeten worden rechtgezet.

Ik herinner mij nog heel goed dat bij de oprichting van de arbitragecommissie de parlementsleden de opvolgingscommissie binnengingen, samen met de bisschoppen, en de slachtoffers aan de deur bleven staan. Niet dat wij er wilden inzitten, maar de bisschoppen hadden er ook niet moeten inzitten. Hoe kun je nu een betrokken partij laten beslissen hoe zoiets moet worden opgelost? Als je dan ook nog weet dat de arbitragekosten door de Kerk worden betaald – kan zoiets? Ik weet niet of ik graag in een land zou wonen waar de tegenpartij de kosten van de rechter betaalt. Het uitklaren van die juridische zaken moet dus onafhankelijk gebeuren, uit respect voor beide partijen.

Dit alles heeft ook gevolgen voor de psychologische verwerking van het slachtoffer. De juridische oplossing zorgt ervoor, in plaats van een stap vooruit te zijn, dat sommige slachtoffers zich een prostituee voelen, dat anderen het niet willen. Normaal zou je je na zo'n actie als slachtoffer toch iets beter moeten voelen. Godvergeten is daar een duidelijk bewijs van. Je ziet hoe slachtoffers zich in het algemeen voelen. Er zullen ook wel slachtoffers zijn die zich bij die opvangpunten en bij die arbitrage goed voelen, maar eerder in de zin van 'het dossier is afgesloten en het is gedaan'.

Wat kan Vlaanderen doen, ook na de boosheid van Godvergeten? Ik denk dat Vlaanderen al heel wat doet, alleen al het nadenken erover, zoals deze namiddag. We hebben de laatste decennia een hele rij van voorzieningen opgebouwd, en dat is positief. Proficiat. Alleen zien we een redelijke versnippering. Is dit niet het moment om dat aan te pakken, niet alleen in deze sector, zodat we binnenkort niet over een andere sector in de samenleving moeten concluderen dat het niet goed gaat? Het zou een grondprincipe moeten zijn, maar ik weet niet hoe men dat moet organiseren.

Kan men in een samenleving komen tot een traject voor slachtoffers waarbij één persoon, waarbij men zich goed voelt, het volledige traject blijft? Maar, dan moet die persoon wel serieus gecontroleerd worden want men riskeert opnieuw machtsmisbruik te creëren. Dat is die structuur van vroeger, van de 'heilzame redder', en dat is niet het juiste systeem. Ik pleit er dus niet echt voor, tenzij je zeker bent dat die mensen in toom worden gehouden. Het is dus wel zinvol maar met serieuze controle. Ik weet niet hoe het in de ethische wereld gaat, maar dokters of therapeuten moeten toch ook een achterban hebben die controle uitoefent en nagaat of men het vertrouwen niet misbruikt? Als vertrouwenspersoon heb je ook een machtspositie. Als je werkt met mensen moet je zelf ook worden ondersteund en gecontroleerd via evaluaties en dergelijke. Anders krijg je opnieuw machtsinstutten in de samenleving. Ik pleit er toch voor dat een slachtoffer niet van het kastje

naar de muur wordt gestuurd. Bij één persoon terechtkunnen, is toch wel positief, zolang ze het zelf willen.

Marc Dewit: Els Ampe stelde voor een gelijkaardige vrijwilliger te zoeken maar dan een jongere versie die eventueel het systeem-Devillé verder zou kunnen zetten. Ik denk dat dat gewoon onmogelijk is. Je vindt dat niet meer. Het systeem-Devillé moet je inderdaad op een bredere schaal toepassen. Hoe dat in de praktijk moet worden geregeld, weten we zelf ook niet. In ieder geval, hij doet het volledig vrijwillig. Ook de groep Mensenrechten in de Kerk bestaat uit vrijwilligers. We zijn ook geen organisatie, we bestaan eigenlijk niet. We kunnen wel materieel en fysiek steun bieden aan Rik, maar officieel bestaan we niet. We zijn zelfs nog geen vzw want we hebben eigenlijk geen geld.

Sommige slachtoffers zijn intussen bemiddeld genoeg om een goed leven te leiden, maar velen zijn arm en komen niet rond. Ze hebben niet genoeg geld voor hun therapie. Je kunt dan die mensen ook niet vragen om geld te storten in onze kas. Zo werkt het gewoon niet. We kunnen dus eigenlijk ook niets doen. We staan tegenover een Kerk met heel veel geld, die heel veel geld spenderen aan dure advocaten om tegen ons in te zetten. Onze vraag aan de overheid is een vzw die gesubsidieerd wordt door de overheid. Een vzw waar wij deel van zijn maar die ook ander seksueel misbruik omvat en die logistieke en financiële ondersteuning krijgt zodat het werkbaar is. We blijven werken met vrijwilligers, maar dan hebben we werkmiddelen en die hebben we nu niet. Iemand die het verderzet op de manier van Rik Devillé, kan gewoon niet. Dit was mijn oproep.

Rik Devillé: Ik wil nog iets over de cijfers zeggen. Misschien had ik het tweede lijstje er niet moeten bijzetten want het kan voor verwarring zorgen. Het bovenste stuk telt.

Hoe zijn wij oorspronkelijk gestart? Dan moet ik terug naar 1992. Onze doelstelling was mensenrechten in de Kerk, niet van de Kerk maar in de Kerk. Het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens moet ook worden toegepast in de Kerk. Mijn eerste boek ging niet over seksueel misbruik, maar machtsmisbruik. Alle vormen van misbruik zijn gebaseerd op macht en er zijn vele vormen. Er waren zeven hoofdpunten van machtsmisbruik in de Kerk. In het zevende punt, seksueel misbruik, lag de focus op volwassenen. In dat thema was een onderafdeling 'kinder-misbruik'. Het was maar een onderafdeling die in de loop der jaren is uitgegroeid. De samenleving denkt dat dat het enige is: seksueel misbruik in de Kerk. Een directeur van een college heeft in het begin van de jaren 90 een relatie met een lerares en op een bepaald moment is er ruzie. Dat gebeurt in de beste koppels. Maar in zo'n relatie is de directeur 'directeur' en de lerares 'lerares'. Wie vliegt er buiten denkt u? Je hebt geen verweer en de reden is geheim. Maar er zijn ook nog andere vormen van machtsmisbruik in de Kerk: brainwashing in sekten bijvoorbeeld moet in het oog worden gehouden. Het is, in alle stilte, opnieuw aan een revival toe de laatste decennia. Het komt overgewaaid uit het buitenland. Hier en daar wordt een leegstaand klooster ingepalmd. Door het gebrek aan godsdienstleerkrachten worden soms mensen uit deze sekten leerkracht godsdienst voor een massa kinderen en of jongeren. Ik verwijs naar de commissie sekten indertijd, de besten worden er uitgepikt: 'Jij bent de beste student, jij gaat het verst komen. Kom maar bij ons studeren.' Als die onderwijsinstellingen beheerd worden door sektarische groepen, dan heb je het zitten. We zijn er een tijdje van verlost geweest na de jaren 90. Maar je zult zien, binnen enkele jaren komt het in alle stilte in onze beste scholen voor. Je zult het niet voorhebben bij de Broeders van Liefde, maar eerder bij een eliteschool zoals de jezuïeten. We moeten daar dus aandacht voor hebben.

We mogen dus niet vertrouwen in systemen die zichzelf controleren. Die dingen hebben wij geleerd. Het probleem van machtsmisbruik is eigenlijk het verknechten

van de geest. En instellingen zoals geloofsgemeenschappen kunnen dat voorhebben. Ik zeg niet dat ze dat zijn, maar ze kunnen de geesten van mensen bewerken. In plaats van de geesten vrij te maken en op te roepen tot vrijheid, wordt men gebruikt en gemanipuleerd. Het controlemechanisme in elke organisatie moet van buitenaf komen. Ik moet dat in een democratische instelling niet bepleiten, jullie weten dat zelf. Je moet je van buitenaf laten controleren. Wij vinden dat het beste systeem.

De eerste ondervoorzitter: Collega's, we hebben daarstraks een uitvoerige toelichting van Rik Devillé en Marc Dewit gekregen. Er zijn veel vragen gesteld en er zijn nu ook wat antwoorden gegeven en suggesties gedaan. Veel om over na te denken. Met jullie vaststellingen over wat er binnen de Kerk is gebeurd, kunnen we ook aan de slag in andere sectoren.

Ik ben van mening dat we jullie opmerking moeten meenemen dat jullie reeds in de onderzoekscommissie aan het woord zijn geweest en daar al uitvoerig toelichting hebben gegeven en dat jullie dat hier dus niet allemaal moeten hernemen. Het is aan ons om die commissievergadering eens te bekijken. Ik denk dat we daar heel wat van kunnen meenemen als antwoord op de vragen die mogelijk nog leven bij commissieleden.

Ik kijk nog eens rond of er nog aanvullende vragen zijn. Neen, ik zie geen vragen meer.

Ik wil Rik Devillé en Marc Dewit heel uitdrukkelijk bedanken voor hun ontzettend waardevolle bijdrage aan onze commissie. We zullen er verder mee aan de slag gaan. Het is onze taakstelling om een aantal zaken mee te nemen in ons Vlaams beleid waardoor we slachtoffers op een betere manier erkenning en herstel kunnen geven en tegelijk kunnen werken aan preventie. Hoe kunnen we zoveel mogelijk misbruik uit de samenleving bannen, uit alle beleidsdomeinen, dat is de vraag.

Dank u wel.

Hannelore GOEMAN,
voorzitter

Ann DE MARTELAER
Jean-Jacques DE GUCHT
Freya SAEYS,
verslaggevers